

UNG

OCH

EXTREM

**– OM VÅLDSBEJAKANDE
HÖGEREXTREMISM**

FÖRORD

I december 2013 attackerade maskerade män från den nazistiska organisationen Svenska Motståndsrörelsen en antirasistisk demonstration i Kärrtorp i Stockholm. Med i demonstrationen fanns barn och äldre, men även organiserade antifascister. Tjugotre personer dömdes för våldsamt upplopp och hets mot folkgrupp. Alla var unga män. Inom nationalistiska ideologier och i högerextrema miljöer har det länge funnits idealbilder om hur män och kvinnor ska vara. Det är idealbilder som är centrala inom den högerextrema miljön och som anspelar på konservativa könsroller. Det är ideal som sprids flitigt i sociala medier för att locka unga till rörelsen.

Den här skriften är en del i serien *Ung och extrem* där vi tagit reda på mer om unga, genus och extremism. Serien har tre delar och kompletteras med skriften *Främmande är skrämmande – ungas röster om våldsbejakande extremism* (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016). Delen om våldsbejakande högerextremism är skriven av filosofie doktor Cristian Ov Norocel. Skriften riktar sig till dig som möter unga i ditt dagliga arbete eller engagemang, till exempel som lärare, fritidsledare eller engagerad i en ideell förening.

Översikten beskriver hur högerextremismen ser ut i Sverige. Författaren gör även en historisk tillbakablick, belyser internationella kopplingar, symboler och idéer. Huvudsakligt fokus ligger på hur miljön skapar och reproducerar genus och könsroller för att attrahera nya sympatisörer och kommunicera sitt budskap. Vad attraherar unga killar respektive tjejer och hur ser deras vägar in i miljön ut? Och hur kan vi använda den här kunskapen i ett förebyggande arbete? Det särskilda fokuset på genus när det gäller våld är befogat eftersom vi kan se att det finns ett samband mellan ojämsställda värderingar och våldshandlingar (Ungdomsstyrelsen 2013). Om vi kan synliggöra och problematisera hur bilder av maskulinitet och femininitet skapas och reproduceras kommer vi att lyckas bättre med att förebygga våld.

Som komplement till den här skriften finns även en podd där journalisten Karin Hållsten samtalar med författaren om innehållet i översikten. Du hittar podden på www.mucl.se.

Lena Nyberg, generaldirektör
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

INNEHÅLL

Förord	2
Innehåll.....	3
Inledning	5
Ung och högerextrem.....	7
Ungdomar och den högerextremistiska miljön i Sverige	7
Sammanfattning	7
Utgångspunkter.....	8
Definitioner av viktiga begrepp	8
Högerextremism och genus: vetenskapliga och utomvetenskapliga bidrag	10
Disposition och avgränsningar	11
Historisk återblick – rötter, utveckling och internationella kopplingar.....	13
I skuggan av Nazityskland – nationalsocialistiska partier och idéerörelser.....	13
Efter andra världskriget – nynazismen i Sverige	14
Högerextremismen i det samtida Sverige.....	15
Högerextrema rörelser och partier i dagens Sverige	15
Svenskarnas Parti (SvP) – partipolitisk organisation inom den nynazistiska och vit makt-miljön.....	16
Svenska Motståndsrörelsen (SMR) – en militant organisation inom den nynazistiska och vit makt-miljön.....	17
Nationaldemokraterna (ND) – högerextrema krigiska maskulinitetsideal	18
Internationella kopplingar mellan olika högerextrema rörelser	19
Högerextremismen på nätet – organiserade grupper och högerextrema våldsverkande individer	20
Symboler, idéer och budskap	21
Riktiga män, trofasta kvinnor och nationens krigare	21
Att markera tillhörighet: symboler och klädstil.....	23
Det högerextremistiska propagandanätverket	25
Att ta plats och synas i samhället.....	26
Förebyggande perspektiv på våldsbejakande högerextremism och unga	27
Vad lockar unga till den högerextrema miljön?	27
Varför lämnar unga den högerextrema miljön?.....	29
Insatser för att arbeta förebyggande	30

Sammanfattande diskussion	32
Referenser	35
Tryckta referenser	35
Elektroniska referenser.....	38
Förkortningar	39

Våldsbejakande extremism är ett allvarligt problem för demokratin. Våldet som extremistiska grupper eller personer använder och legitimerar som en politisk metod utmanar och hotar det demokratiska samhället.¹ I Sverige finns det i huvudsak tre våldsbejakande extremistiska rörelser: högerextremism, vänsterextremism och islamistisk extremism.

Trots stora ideologiska olikheter mellan grupperna finns ett gemensamt drag som förenar dem i underkännandet av demokratiska principer och spelregler vilket utgör ett hot mot grundläggande demokratiska värden. Våldet som dessa grupper riktar mot individer på grund av till exempel deras politiska eller religiösa övertygelse, etniska tillhörighet, sexuella läggning, könsuttryck eller könsidentitet är ett angrepp mot principen om alla människors lika värde. Det är därför angeläget att med gemensamma krafter värna grundläggande demokratiska värderingar och respekten för mänskliga rättigheter. Detta är de viktigaste utgångspunkterna i arbetet för att minska grogrunden för våldsbejakande extremism (skr. 2014/15:144).

Att inkludera ett genusperspektiv i våldsförebyggande arbete, oavsett vilket våld det handlar om, är viktigt för att få perspektiv på vad som kan tänkas ligga bakom våldshandlingen och hur ett förebyggande arbete kan utvecklas. *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors ungdomsenkät 2015*² visar att risken för att utöva våld är 4,4 gånger större för killar som instämmer i stereotypa påståenden om könsroller jämfört med killar som inte instämmer i påståenden om vare sig stereotypa könsroller eller stereotypa normer. Kön är alltså en viktig variabel att ta i beaktande. Likaså gruppens betydelse. Grupptillhörighet har betydelse för maskulinitetskonstruktioner och våld. Att utöva våld inför "sin" grupp kan bekräfta den maskulina statusen, men det kan även vara så att lojaliteten till en grupp kan kräva ett våldsamt agerande (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014a). Denna kunskap kan vara bra att ha med sig i våldsförebyggande arbete med unga.

Det är även viktigt att forma insatser kring faktorer som är möjliga att förändra. Kön i sig är en faktor som inte är möjlig att förändra som en del av ett våldsförebyggande arbete, däremot kan vi förändra hur vi skapar kön. Vi kan förändra de förväntningar som finns på hur killar respektive tjejer ska vara och hur dessa förväntningar bidrar till att killar och män i högre grad än tjejer och kvinnor utövar våld, både mot andra män och mot kvinnor. För att kunna göra detta behöver vi förstå hur normer kring maskulinitet och femininitet ser ut i olika grupper och hur dessa normer påverkar människors agerande.

Det är nödvändigt att arbetet med att förebygga våld, hot, kränkningar och trakasserier blir strategiskt och långsiktigt i landets kommuner samt att frågan om att förebygga våldsbejakande extremism innefattas i ett sammanhållet våldsförebyggande arbete.

¹ Det demokratiska samhället avser: "mänskliga rättigheter och demokratiska principer såsom de fastslagits i regeringsformen (RF) och i internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter utgör samhällets grundläggande värdegrund." (skr. 2014/15:144).

² Ungdomsenkäten genomfördes under våren och sommaren 2015. Enkäten gick ut till 5 000 slumpmässigt utvalda unga mellan 16 och 25 år som var bosatta i Sverige. Ungefär 45 procent av de unga besvarade enkäten och det är deras svar som utgör det statistiska underlaget.

Det handlar om att:

- förebygga risken att unga attraheras av våldsbejakande extremistiska miljöer
- förebygga stereotypa förståelser av könsroller
- minska risken för våldsutövande och hatbrott.

För att åstadkomma normförändringar behöver samhället arbeta aktivt och långsiktigt med frågan. Handboken *Inget att vänta på* (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2014b) är ett verktyg för kommuner, organisationer och enskilda verksamheter att utveckla ett våldsförebyggande arbete med barn och unga utifrån en genusförändrande ansats. Inom ramen för ett sådant arbete bör även insatser för att förebygga våldsbejakande extremism ingå.

Det här är en av fyra skrifter om unga, genus och våldsbejakande extremism. Den fokuserar på *den våldsbejakande högerextremistiska miljön* och artikeln som följer är skriven av fil. dr Cristian Ov Norocel under första kvartalet 2016. Författaren har omfattande erfarenhet av studier om högerextrema miljöer och högerpopulistiska partier ur ett genusvetenskapligt perspektiv. Forskningsintresset kretsar bland annat kring konstruktioner av femininitet, maskulinitet och identiteters performativitet, det vill säga hur alla människor aktivt förhåller sig till genusordningen inom en politisk kontext. Cristian har arbetat som lektor i statsvetenskap vid Stockholms universitet och arbetar nu med ett postdoktoralt projekt vid Helsingfors universitet och Uppsala universitet.

Artikeln utgår från existerande forskning och är ett viktigt komplement till tidigare myndighetspublikationer inom ämnet som i större utsträckning baserats på originalforskning eller journalistiska arbeten. Syftet med texten är att ge grundläggande kunskap om våldsbejakande högerextremism med ett genusperspektiv som kan vara ett stöd i att utveckla insatser för att förebygga våldsbejakande extremism.

De övriga tre skrifterna handlar om:

- ungas tankar kring våldsbejakande extremism (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016a).
- den våldsbejakande vänsterextremistiska miljön (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016b)
- den våldsbejakande islamistiska extremismmiljön (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016c)

Tillsammans ger de en bred bild av våldsbejakande extremism i Sverige utifrån ett ungdoms- och genusperspektiv.

Utöver skrifterna finns också tre podcasts om respektive våldsbejakande vänsterextremism, högerextremism och våldsbejakande islamistisk extremism. De är inspelade tillsammans med författarna och du hittar dem på www.mucl.se

Författare: Cristian Ov Norocel

SAMMANFATTNING

Detta är en kunskapssammanställning med fokus på våldsbejakande högerextremism i Sverige. Det övergripande syftet är att ge en överblick över miljön och hur denna relaterar till unga. Artikeln belyser, utifrån ett genusperspektiv, anledningarna till varför unga personer attraheras av och rekryteras till den våldsbejakande högerextremistiska miljön och vilka faktorer och drivkrafter som gör att unga både går med i och lämnar miljön.

Högerextremism, nazism och nationalsocialism är inga nya fenomen vare sig i Sverige eller i Europa – idéerna och rörelserna har funnits under en lång tid och de var speciellt aktiva under 1900-talets första årtionden. Den nutida svenska våldsbejakande högerextremismen är en del i ett omfattande och oftast överlappande internationellt nätverk som sträcker sig över hela västvärlden men med speciellt nära band till flera organisationer i Norden och Europa. Den högerextrema miljön i Sverige har tidigt anammat ny teknik för att sprida sitt budskap och på senare tid är nätet den huvudsakliga informationskällan där budskapet sprids via en mängd olika kanaler som utgör ett eget kommunikationsekosystem. Inom miljön har det i dag uppstått ett ideologiskt kontinuum som samlar både de mer extrema våldsbejakande nynazistiska grupperingarna, icke organiserade våldsbejakande högerextrema individer, och de högerextrema och även etablerade högerradikala populistiska partierna.

De ideologiska budskapen och dess symboler förmedlas med hjälp av ett invecklat propagandanätverk som består av en mängd olika kanaler som webbsidor, musik, tidningar, demonstrationer och så vidare. Den ideologiska grundsynen vilar ofta på konservativa maskulinitetsideal där mannen tilldelas rollen som krigaren. Dessa ideal spelar en viktig roll i identitetssökandet hos unga män som kan uppfatta engagemanget i den högerextrema miljön som en maskulin övergångsrit. De centrala budskapen inom rörelsen utgörs av extrem nationalism, främlingsfientlighet och rasism samt ärkekonserverna värderingar och ett uttalat motstånd mot jämlikhet och jämställdhet, socialism och liberalism. Vad dessa idéer har gemensamt utifrån ett genusperspektiv är en för det samtida Sverige historiserad hypermaskulinitet som oftast omfattar ett snävt definierat, överdrivet och ofta våldsorienterat maskulinitetsideal.

Unga män är den viktigaste målgruppen för grupper och organisationer i den högerextrema miljön medan unga kvinnor bara berörs marginellt. Den högerextrema ideologin lämnar väldigt lite utrymme för kvinnor som självständiga medborgare. I stället hänvisas det inte sällan till deras "naturliga uppgift" att föda och uppfostra nationens framtida aktivister. I detta sammanhang betraktas moderskapet nästan som en motsvarighet till den manliga värnplikten: att föda och uppfostra nationens barn anses vara lika viktigt för nationens överlevnad som dess försvar. Därmed blir såväl invandring, feminism som ifrågasättande av heteronormen hot som måste bekämpas.

Rekryteringen till miljön sker i dag framför allt genom direkta möten mellan unga och aktivister samt med hjälp av informations- och kommunikationstekniska kanaler (IKT-kanaler). Sju olika drivkrafter kan identifieras som motivation för framför allt unga män att ansluta sig till denna miljö. Forskare har även identifierat tre olika typer av unga aktivister som kan användas för att förklara både rekryteringssätt och deras roll inom miljön. Detta utgör en grundläggande kunskap för att forma förebyggande insatser riktat till personer som upplevs befinna sig i riskzonen för att ta steget in i våldsbejakande högerextrema miljöer. Artikeln presenterar även några mer generella och övergripande förebyggande insatser som kan minska risken för att unga ansluter sig till miljön. Dessa kan sammanfattas i följande punkter:

- stärk tilltron till demokratin
- stärk ungas delaktighet i demokratin
- nå ut till unga i riskzonen
- erbjud stödprogram
- utöka kunskapen
- öka samarbetet.

UTGÅNGSPUNKTER

Denna artikel utgör en kunskapsammansättning med fokus på våldsbejakande högerextremism i Sverige och dess uppkomst, uttryck och anhängare. Artikeln berör framför allt ungdomar och har genomgående ett genusperspektiv. Det övergripande syftet är att ge en överblick över den våldsbejakande högerextremistiska miljön, med dess uppsjö av rörelser, grupperingar, partier och enskilda individer, och hur dessa relaterar till unga. Närmare bestämt belyser vi anledningarna till varför unga män och unga kvinnor attraheras av och rekryteras till den våldsbejakande högerextremistiska miljön. Därtill uppmärksammas möjliga riskgrupper. Utöver detta har artikeln som ambition att lyfta fram några avgörande faktorer som gäller när personer väljer att lämna miljön.

DEFINITIONER AV VIKTIGA BEGREPP

Artikeln har genomgående ett *genusperspektiv* i syfte att analysera hur den högerextrema politiska ideologiska grundsynen tillskriver olika positioner och egenskaper för kvinnor och män i samhället. Förenklat kan begreppen *kön* och *genus* beskrivas som närliggande och delvis överlappande begrepp. Begreppet *kön* används oftast för att beskriva biologiska skillnader och likheter mellan kvinnor och män, medan begreppet *genus* beskriver skillnaderna mellan kvinnors och mäns sociokulturella position i samhället. Denna position påverkas av samspelet mellan kulturella, historiska och sociala förhållanden som rör kroppar, beteenden, handlingar och tankar, samt bygger på ett maktsystem. Dessa begrepp är dock överlappande då ett visst biologiskt kön ofta medför en viss genusposition. Denna genusposition är enligt forskare socialt konstruerad: den *skapas* genom upprepade handlingar som är sociokulturellt knutna till ett visst kön (Butler 2007).

Denna teori om maktsystem kallas också *heteronorm* (jfr Ambjörnsson 2004, Butler 2007, Connell 2002, Elvin Nowak & Thompson 2003). Den första principen som heteronormen vilar på innebär att kvinnligt och manligt anses vara varandras raka motsatser. Med andra ord kan en person endast vara antingen en kvinna eller en man och förväntas därmed känna begär efter det motsatta könet. Detta påverkar särskilt hbtq-personer³ negativt som anses avvika från heteronormen. Den andra principen bygger på den första, den definierar män, det som förknippas med manlighet och det som män gör med en överordnad position. Dessa principer betyder att femininitet (det som förknippas med att vara en kvinna i samhället) och maskulinitet (det som i sin tur förknippas med att vara en man) är förutbestämda idealtypologier, med andra ord är det de situationsbundna och specifika framförandena som framställs som önskvärda (jfr Butler 2007, Connell 2002).

Heteronorm – en teori om ett maktsystem som huvudsakligen vilar på två grundprinciper:
en princip som kräver att könen förblir separerade från varandra och en annan som fastställer det manligas överordning.

Hbtq – är en förkortning för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera.

Enligt denna teori kopplas unga kvinnor och unga män tidigt till vissa utstakade genuspositioner där målet är att de antingen ska bli kvinnor eller män och på sikt fortplanta sig och på så sätt uppfylla heteronormens krav. De unga genomgår också en intensiv process under sin uppväxt där de utforskar förhållandet mellan genus, ålder och sexualitet. Denna process ingår i skapandet av en självständig vuxen person och en egen identitet: unga kvinnor och unga män lär sig snabbt att det finns olika genuspositioner (det vill säga att det finns olika sätt att vara en kvinna eller en man) och att vissa positioner uppfattas som mera önskvärda än andra av samhället omkring. I detta sammanhang utgör de vuxna modeller för hur genuspositionerna kvinna eller man *skapas*. Vuxna är också viktiga instanser som bekräftar de ungas eget formande av dessa genuspositioner.

I denna artikel syftar begreppet *våldsbejakande* på de handlingar och verksamheter som kan vara säkerhetshotande för samhället eller för andra människor och där det finns en ideologisk grundsyn som godkänner eller uppmuntrar till bruket av våld – framför allt direkt våld. Eller där det finns en ideologisk grundsyn som utan att direkt stödja direkt våld, förnekar alla människors lika värde och accepterar eller förespråkar att särskilda grupper av människor utsätts för diskriminerande behandling – i detta fall handlar det snarare om indirekt, eller så kallat kulturellt våld.

Denna definition ligger i linje med hur begreppet används i liknande kartläggningar framställda av andra svenska myndigheter (jfr Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009, Statens medieråd 2013, Säkerhetspolisen 2010). *Radikalisering* betyder i detta sammanhang att en

³ Rapporten använder begreppet hbtq som är en förkortning för homosexuella, bisexuella, transpersoner och queera. Enligt RFSL, handlar h:et och b:et om "sexuell läggning, alltså vem man har förmågan att bli kär i eller attraherad av. T:et handlar om hur man definierar och uttrycker sitt kön. Queer kan röra både sexuell läggning, könsidentitet, relationer och sexuell praktik men kan också vara ett uttryck för ett kritiskt förhållningssätt till rådande normer." (<http://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/>).

person eller en grupp stegvis uppfattar våldsbejakande handlingar som legitima för att uppnå politiska målsättningar (SOU 2013:81).

I denna rapport används begreppet den *högerextrema miljön* genomgående som ett paraplybegrepp. Högerextremism kan kort definieras som en ideologisk grundsyn som förespråkar "högerståndpunkter och värderingar som ligger utanför vad som är förenligt med politisk demokrati".⁴ Den kännetecknas av extrem nationalism, främlingsfientlighet och rasism samt ärkekonservativa värderingar och uttalat motstånd mot jämlikhet och jämställdhet, socialism och liberalism. Några vanligt förekommande självbenämningar inom miljön är *etnonationalister*, *etnopluralister*, *nationalsocialister* och ibland även bara *nationalister*. I praktiken ligger dock benämningarna så pass nära vandra att alla märkbara ideologiska skiljelinjer mellan dem suddas ut. Det bör uppmärksammas att *nationalsocialism* här är en gemensam benämning för både den *nazism* som utgjorde den regerande ideologiska grundsynen inom Hitlers Tredje Rike (Nazityskland) och de samtida *nynazistiska* ideologiska strömningarna som utformats efter andra världskrigets slut och som försöker förvalta det nazistiska arvet. Dessa aktörer består av nationella varianter i en mer omfattande gemensam europeisk strömning. Begreppet *högerextrema miljön* som används i denna rapport syftar därför på:

- nynazistiska partier och vit makt-rörelser
- högerextrema partier
- icke organiserade individer som förespråkar den våldsbejakande högerextrema ideologiska grundsynen som också kallas för *ensamagerande* (SOU 2013:81).

Etnopluralism – en ideologisk grundsyn enligt vilken de olika "kulturerna" och "raserna" världen över bör hållas skilda, även om det krävs våldsamma tvångsflyttningar och nya gränsdragningar. Inom denna ideologi är det den vita rasen och den svenska kulturen som har ensamrätt på Sverige och kampen går ut på att "befria" landet från andra "raser" och kulturer som ett självförsvar.

Källa: Expo Skola

HÖGEREXTREMISM OCH GENUS: VETENSKAPLIGA OCH UTOMVETENSKAPLIGA BIDRAG

Den vetenskapliga forskningen om våldsbejakande högerextremism i Sverige utifrån ett genusperspektiv är relativt sett begränsad. Historiker har länge forskat om den svenska nazismens rötter och dess ideologiska utveckling och kopplat dessa till förståelsen av den samtida nynazismen och högerextremismen. I denna forskning har uppmärksammas hur den ideologiska grundsynen ofta vilar på konservativa maskulinitetsideal (jfr Berggren 2002a, 2002b, 2014, Lundberg 2014, Löw 1998, 2004, 2015, Sjöström 2014). Sociologer, statsvetare och genusforskare har också till viss del analyserat den mångtydiga relationen mellan genus, nationalitet och högerextremism i Sverige (jfr Kimmel 2005, 2007, Mulinari & Neergaard 2010, 2014, Norocel 2010, 2013a, 2013b).

⁴ <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/h%C3%B6gerextremism>

Inom nationalistiska ideologier har kvinnor oftast tillskrivits en central, men ytterst begränsad roll som *"nationens mödrar"* som är direkt ansvariga för *"nationens fortlevnad"*. Samtidigt visar flera studier *"av kvinnors position inom och förhållningsätt till nazistiska, rasistiska och högerextrema partier och rörelser [...] att kvinnor mycket väl kan tilltalas av rörelser som på en och samma gång erkänner och underordnar dem"* (Mulinari & Neergaard 2010, s. 56). Därtill har forskningen identifierat ett visst historiserat⁵ maskulinitetsideal (krigaren, vikingen och så vidare) som utgör centrala element inom den högerextrema ideologiska grundsynen. Denna spelar en viktig roll i identitetssökandet hos unga män som kan uppfatta engagemanget i den högerextrema miljön som en maskulin övergångsrit (Kimmel 2005, 2007).

I tillägg till den akademiska forskningen finns det även en betydande mängd allmän facklitteratur och journalistiska publikationer samt material och publikationer från myndigheter, organisationer och stiftelser som granskar den våldsbejakande högerextremismen i Sverige (jfr Blomquist & Bjurwald 2009, Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009, Ekman & Poohl 2010, Expo 2012, 2015, Statens medieråd 2013, Säkerhetspolisen 2010). Bland dessa finns det dock bara ett fåtal publikationer som har ett uttalat genusperspektiv (Kvinna till Kvinna & Expo 2014).

DISPOSITION OCH AVGRÄNSNINGAR

Artikeln fortsätter med ett avsnitt som ger en historisk återblick över den våldsbejakande högerextremismen i Sverige, dess rötter och internationella kopplingar. Följt av en kartläggning av den våldsbejakande högerextrema miljön i det samtida Sverige och den senaste utvecklingen på internet och i sociala medier. Därefter följer en beskrivning av de våldsbejakande högerextrema miljöernas ideologiska grundsyn, symboler och budskap utifrån ett genusperspektiv. Sedan lyfts relationerna mellan de våldsbejakande högerextrema miljöerna och unga i dagens Sverige samt de avgörande faktorerna när anhängare väljer att lämna miljön följt av möjliga förebyggande strategier.

En del avgränsningar i artikeln innebär att vi endast nämner de organisationer och partier som bedöms vara de mest inflytelserika och representativa för den uppsjö av grupperingar som den våldsbejakande högerextrema miljön rymmer. De organisationer och grupperingar som är aktiva inom den samtida våldsbejakande högerextrema miljön och som diskuteras i detalj i denna rapport är:

- Svenskarnas parti (SvP)
- Svenska Motståndsrörelsen (SMR)
- Nationaldemokraterna (ND).

⁵ I detta sammanhang syftar begreppet på någonting som har förankring i en viss historisk händelse som senare tolkas om och får en annan betydelse för att besvara ett politiskt behov som t.ex. ett krig som förlorades på grund av dålig militärstrategi används senare som ett exempel på manlig tapperhet och beslutsamhet.

Deras ideologiska utveckling förankras i ett längre historiskt perspektiv där även följande rörelser presenteras:

- Nationalsocialistiska partier och idérörelser aktiva både före Nazitysklands fall och därefter, till exempel Nationalsocialistiska arbetarepartiet (NSAP), Svensk Socialistisk Samling (SSS) samt Svensk Opposition (SO)
- Nynazistiska och vit makt-rörelser efter andra världskrigets slut, till exempel Nysvenska Rörelsen (NSR) och kamporganisationen Bevara Sverige Svenskt (BSS).

Det är värt att påminna om att artikelns uttalade syfte är att utifrån ett genusperspektiv belysa anledningarna till varför unga personer attraheras av och rekryteras till den våldsbejakande högerextremistiska miljön.

HISTORISK ÅTERBLICK – RÖTTER, UTVECKLING OCH INTERNATIONELLA KOPPLINGAR

I detta avsnitt ger vi en historisk återblick över den våldsbejakande högerextremismen i Sverige, dess rötter och internationella kopplingar. I kapitlets första del beskriver vi de viktigaste svenska nationalsocialistiska partierna och idérörelserna som var aktiva både före Nazityskland och därefter. Dessutom diskuterar vi den nationalsocialistiska miljöns ideologiska grundsyn utifrån ett genusperspektiv. Den andra delen tar upp nationalsocialismens omvandling och nynazismens utveckling efter andra världskriget.

I SKUGGAN AV NAZITYSKLAND – NATIONALSOCIALISTISKA PARTIER OCH IDÉRÖRELSER

Högerextremism, nazism och nationalsocialism är inga nya fenomen i Sverige och i Europa, idéerna och rörelserna har funnits under en lång tid och de var speciellt aktiva under 1900-talets första årtionden. De första nazistiska rörelserna grundades på 1920-talet och bildades på grunderna av diverse antisemitiska organisationer som uppkom i slutet av 1800-talet. I Sverige, i motsats till exempelvis Tyskland, har dock nationalsocialismen varit oförmögen att samla de olika splittrade grupperingarna och partierna och har därför aldrig blivit en förenad massrörelse (Berggren 2002a, Lundberg 2014, Löow 2004, Sjöström 2014). Det parti i Sverige som blev det mest framgångsrika bland en uppsjö av fascistiska och nazistiska grupperingar och kortlivade partier⁶ under 1900-talet var Nationalsocialistiska arbetarepartiet (NSAP) som grundades 1933. Redan 1935 hade NSAP över 10 000 medlemmar enligt polisens beräkningar. De ställde upp i flera val (1934, 1936 och 1938) men lyckades aldrig ta sig in i riksdagen. År 1938 bytte partiet namn till Svensk Socialistisk Samling (SSS) och hakkorset ersattes av vasakärven (Berggren 2002a, Löow 2004). Trots alla dessa kosmetiska förändringar behöll NSAP/SSS täta förbindelser med både Hitlers Nationalsocialistiska Tyska Arbetarepartiet (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP) och de danska och norska broderpartierna (Löow 2004).

Antisemitismen var under perioden den gemensamma ideologiska nämnaren för alla nationalsocialistiska partier och grupperingar (Berggren 2002b, 2014, Löow 2004). Den nationalsocialistiska propagandan betonade även nazismens ”nya människa” som byggde på förenklade manliga och kvinnliga ideal. Manliga partimedlemmar hyllades som äkta representanter för den nordiska rasen med upprepade hänvisningar till heroiska män i svensk historia och traditionella heteronormativa egenskaper så som Engelbrekt Engelbrektsson eller Karl XII. I sin tur beskrevs de kvinnliga medlemmarna mestadels som kvinnor som plikttroget arbetade med traditionella kvinnoyrsslor för partiets och för den nordiska rasens bästa (Lundberg 2014, Sjöström 2014). I linje med denna konservativa tolkning av heteronormen förde nazisterna en ”kamp mot de moraliska fienderna” för att upprätta detta ”rena samhälle” (Lundberg 2014, ss. 141-142, Löow 2004, ss. 371-385).

⁶ Det finns mer detaljerade vetenskapliga kartläggningar över de nationalsocialistiska, högerextremistiska och antisemitiska miljöerna i Sverige (se Berggren 2002a, Lundberg 2014, Löow 2004). Till denna rapport lyfts bara de partier och idéer som anses vara de mest framgångsrika och inflytelserika inom miljön.

Denna moraliska kamp var ett paraplybegrepp som samlade nazisternas motstånd, inte bara mot hbtq-personer och förespråkare för kvinnors rätt till fri abort, utan också mot porrindustrin, pedofiler, våldtäktsmän och kriminella med hjälp av en omfattande antisemitism.⁷

Andra viktiga aktörer under denna tidpunkt inom den nationalsocialistiska miljön var de så kallade idérelserna som var organisationer med ett uttalat grundläggande ideologiskt program, men som inte ägnade sig åt partipolitiska aktiviteter som att ställa upp i val (Berggren 2002b, Löow 2004). En inflytelserik idéorganisation var Svensk Opposition (SO) som grundades 1942. SO:s ideologiska grundsyn var "nysvenskheten" som betonade "den svenska stammens särart" och förutspådde en radikal social omvälvning i det svenska samhället i form av korporatism, våldsam antikommunism och antisemitism och hade stundtals en ambivalent koppling till Nazityskland (Löow 2004). I kölvattnet av andra världskrigets slut döptes SO om till Nysvenska Rörelsen (NSR). Till skillnad från NSAP/SSS som upplöstes redan 1950 överlevde NSR efterkrigsperioden och spelade en viktig roll i försöket att återuppliva den europeiska nationalsocialistiska och fascistiska miljön (Berggren 2014). NSR fortsätter att vara aktivt till en viss grad även i dag. På sina webbsidor betonar NSR sina ideologiska grundpelare: "Mot feminismen – för familjen; mot multietno – för nationen; mot globalismen – för samnationalismen; mot folkvandring – för nationell utveckling."⁸

⁷ Nationalsocialistisk propaganda använde sig av klassisk antisemitisk konspirationsteori där den så kallade judiska storfinansen tycktes ligga bakom det traditionella samhällets upplösning i modernitetens namn. Till exempel påstod propagandan att det var judarna som finansierade organiserad prostitution och verksamhet riktad till hbtq-personer i syfte att försvaga den nordiska rasen.

Källa: Löow 2004.

EFTER ANDRA VÄRLDSKRIGET – NYNAZISMEN I SVERIGE

Perioden efter andra världskriget, med sina starka offentliga avståndstaganden från och stigmatiserande av nazismen, var en ogynnsam tid för den våldsbejakande högerextremistiska miljön. I takt med att den krympte, blev den alltmer fragmenterad. Ett parti som uppmärksammas här är Nordiska Rikspartiet (NRP) (1957–2009) som grundades i slutet av 1950-talet på ruinerna av NSAP/SSS och förvaltade partiets arv ända till 2000-talet (Lundberg 2014, Löow 2004). NRP försökte utan framgång återuppliva nationalsocialismen under en period då den socialdemokratiska folkhemstanken om det starka samhället såg ut att förverkligas (Löow 2004). Trots utbredd annons- och tryckningsbojkott blev NRP nationalsocialismens ansikte i det efterkrigstida Sverige. NRP:s hjärtefrågor var flykting- och invandringspolitiken, svenskt bistånd för att minska fattigdomen i världen och antisemitismen. På grund av fanatismen som omfamnades av flertalet NRP-medlemmar har partiet under åren fått betydligt mer uppmärksamhet i medierna än storleken skulle berättiga. Flera av partimedlemmarna har dömts för misshandel och skadegörelse, trakasserier och olaga hot, hets mot folkgrupp, mordbränder och bombattentat. År 1975 utnämndes Vera Oredsson till partiledare. Hon är den enda kvinnan som varit ledare för ett nationalsocialistiskt parti och hon var Sveriges första kvinnliga partiledare

⁸ http://www.nysvenskarna.se/pdf/Nysvenska_Rorelsens_presentation.pdf

(Lundberg 2014). I slutet av 1980-talet marginaliserades NRP inom den högerextrema miljön på grund av sin stela organisationsstruktur och sina traditionella möten.

De unga aktivisterna rekryterades i stället till Bevara Sverige Svenskt (BSS) som uppstod i slutet av 1970-talet. De attraherades bland annat av de pågående våldsamma konfrontationerna mellan antirasister och högerextrema grupperingar och mobiliserades med hjälp av vit makt-musik och konserter. BSS var en uttalad kamporganisation vars huvudsakliga uppgift var att upplysa om "den svenska befolkningspolitiken och dess följder i dagens och framtida Sverige" (Löow 1998, s. 27). I stort sett under hela 1980-talet stod BSS för invandrarfientlighet och flyktingmotstånd och hade sitt starkaste stöd bland unga skinheads. BSS fick, precis som NRP tidigare fått, väldigt mycket uppmärksamhet från massmedier, myndigheter och politiker för sin invandringsfientlighet.

"Det hela kulminerar med att ledande BSS-aktivister avskedas från sina arbeten - extremnationalisterna har fått sina första martyrer och föreställningen om att kritik mot invandrare inte får framföras utan risk för repressalier cementerades." (Löow 1998, s. 26)

BSS upphörde dock med sin verksamhet 1988 då organisationen slogs samman med Framstegspartiet. Senare grundades Sverigedemokraterna (SD) av element från Framstegspartiet, vit-makt rörelsen och delar av NRP (Hellström 2010, Löow 1998). Enligt vissa uträkningar hade mer än hälften av ledamöterna i SD:s partistyreelse under de första åren kopplingar till våldsbejakande nynazistiska rörelser (Ekman & Poohl 2010). Sedan 1995 har SD dock aktivt försökt befria sig från öppet nynazistiska och rasistiska kopplingar. År 2001 förstärktes denna process ytterligare då avhoppade SD-medlemmar grundade Nationaldemokraterna (ND) som försökte förvalta partiets högerextrema arv vidare. Sedan dess har SD utåt fortsatt att anpassa sitt ideologiska budskap i strävan av att bli betraktat som ett vanligt parti. Med valet av ny partiordförande 2005, som tidigare var ordföranden för partiets ungdomsförbund SDU, förstärktes denna utåtriktade normaliseringsstrategi (Hellström 2010, s. 48, 2016, s. 92).

HÖGEREXTREMISMEN I DET SAMTIDA SVERIGE

I detta avsnitt beskriver vi den våldsbejakande högerextrema miljön i dagens Sverige. Först presenterar vi de mest framträdande våldsbejakande högerextrema rörelserna som är aktiva i dag. Sedan hur partier med parlamentariska ambitioner som ideologimässigt ligger längst ut på högerkanten har vuxit fram. Till sist tar vi upp hur den våldsbejakande högerextremismen har utvecklats med hjälp av internet och sociala medier.

HÖGEREXTREMA RÖRELSE OCH PARTIER I DAGENS SVERIGE

En viktig grupp inom den våldsbejakande högerextrema miljön i Sverige utgörs av högerextrema rörelser som representeras av nynazistiska grupperingar och vit makt-rörelser. Dessa rörelser förvaltar arven från den nazistiska ideologin, den rasideologiska grundsynen från den amerikanska vit makt-rörelsen och även apartheidsystemets separatistiska tankegångar som härjade i Sydafrika (Löow 1998). Under sent 1980-tal och tidigt 1990-tal blev dessa rörelser allt mer aktiva och synliga i det svenska samhället. Inom dessa rörelser samlades ofta unga män som var barn till den stora fyrtiotalistgenerationen. Eftersom de inte hade någon direkt egen

erfarenhet av andra världskrigets grymheter idealiserade dessa unga män bilden av Nazityskland och på så sätt fångades de av nationalsocialisternas nostalgiska berättelser om det Tredje riket med hjälp av modern propaganda, till exempel vit makt-musik och en nedtonad rasideologisk grundsyn (Löow 1998).

En annan viktig grupp inom denna miljö utgörs av nynazistiska partier, till exempel Svenskarnas Parti (SvP) och högerextrema partier, till exempel Nationaldemokraterna (ND). Partierna har alltid befunnit sig nära den våldsbejakande högerextrema, nynazistiska och vit makt-miljön och har haft många gemensamma kontaktytor med partimedlemmar som haft en aktiv bakgrund inom flera våldsbejakande högerextrema rörelser och grupperingar (Ekman 2013, SOU 2013:81). Dessutom har dessa partier sina historiska rötter i våldsbejakande högerextrema rörelser och har en liknande antifeministisk, etnopluralistisk och främlingsfientlig politisk grundsyn.

Den grundläggande föreställningen inom nynazismen och vit makt-rörelsen är att människor tillhör olika raser och att den som identifieras som den "vita rasen" är överlägsen alla andra. Själva begreppet *white power* (vit makt) uppstod i en amerikansk kontext som ett slags motpol till den så kallade *black power*-rörelsen som handlade om medborgarrättsrörelsens genomslag i det amerikanska samhället. Amerikanska nynazister påstod i samband med detta att de vita amerikanerna diskriminerades och kallade till mobilisering för att försvara den vita rasen. Till skillnad från tidigare nazistiska rörelser och partier som hade sin grundsyn förankrad i en militant rasideologi, motiverar dessa rörelser sitt avståndstagande till vissa grupper med hänvisning till kulturella egenskaper och särdrag som anses vara medfödda och omöjliga att förändra.

Medan de olika kulturerna enligt nynazisterna kan betraktas som likvärdiga under vissa omständigheter anser de att dessa ändå bäst bevaras åtskilda (etnopluralism) och att de inte har samma existensberättigande i Sverige (chauvinism). Det är dock viktigt att betona att enligt etnopluralismens förespråkare bör denna separation upprätthållas genom att fysiskt skilja "raserna" och kulturerna åt, även i de sammanhang där det krävs våldsamma tvångsförflyttningar och nya gränsdragningar. Inom denna ideologi är det den vita rasen och den svenska kulturen som har ensamrätt på Sverige och kampen går ut på att "befria" landet från andra raser och kulturer som ett självförsvar. Kampen att försvara den vita rasens kulturella och genetiska överlevnad anses därför till och med legitimera användningen av våld. Våldet kan riktas mot dem som uppfattas understödja ett mångkulturellt samhälle där olika raser, kulturer och religioner samexisterar. Våldet kan riktas mot de andra raserna och kulturerna men också mot makthavare – till exempel myndigheter, politiker, massmedier (Brottsförebyggande rådet, Säkerhetspolisen 2009).

SVENSKARNAS PARTI (SVP) – PARTIPOLITISK ORGANISATION INOM DEN NYNAZISTISKA OCH VIT MAKT-MILJÖN

En viktig aktör inom vit makt-miljön fram till 2015 var Svenskarnas Parti (SvP). De bildades 1994, då som Nationalsocialistisk front (NSF) i samband med mobiliseringen inom vit makt-miljön i början av 1990-talet som leddes av Vitt Ariskt Motstånd (VAM). I stället för en utomparlamentarisk mobilisering valde NSF en mer traditionell partibildning. Mot slutet av decenniet övertog NSF den roll som Nordiska Rikspartiet (NRP) tidigare hade som den aktör inom den våldsbejakande högerextrema miljön som fick mest uppmärksamhet från medierna.

Förnekandet av förintelsen var en del av NSF:s ideologi och flera personer inom NSF-ledningen blev dömda för hets mot folkgrupp.

År 2008 döptes NSF om till Folkfronten och efter bara ett år till Svenskarnas Parti. Partiet ansågs vilja fortsätta på den svenska nationalsocialistiska linjen för att vinna politisk makt. Deras syfte var att avskaffa demokratin till förmån för ett totalitärt statskick driven av de kollektiva *"etniska svenskarnas långsiktiga intressen"* som enbart skulle kunna bedrivas inom *"ett etniskt homogent livsrum"* (Ekman 2013 ss. 66–67, Poohl, Hannus, Lagerlöf, Brunila, Andersson & Koivulaakso 2012, s. 32).

Efter namnbytet försökte partiet tona ned de mest kontroversiella aspekterna i sin ideologiska grundsyn. Partiets företrädare fortsatte dock att delta i våldsamma aktioner mot antirasistiska demonstrationer och feministiska evenemang. I valet 2010 fick SvP ett kommunalt mandat i Grästorps kommun som partiet dock förlorade inom loppet av några månader. År 2013 anordnade SvP sitt första torgmöte under politikerveckan i Almedalen. I valet 2014 fick SvP ett kommunalt mandat i Sätters kommun då den invalde SD-representanten valde att företräda SvP i stället (Löow 2015). Interna stridigheter, valfiasko och medlemsflykten var förödande för partiet: i oktober samma år lades partiets webbtidning *Realisten* ned, som redan 2013 hade klassificerats som öppet våldsbejakande (Ekman 2013), och i maj 2015 upplöstes hela den politiska verksamheten (Expo 2015).

SVENSKA MOTSTÅNDRÖRELSEN (SMR) – EN MILITANT ORGANISATION INOM DEN NYNAZISTISKA OCH VIT MAKT-MILJÖN

Svenska Motståndsrörelsen (SMR)⁹ grundades 1997 av veteraner inom vit makt-miljön och blev på sikt en samlingspunkt för flera förgrundsfigurer inom Vitt Ariskt Motstånd VAM (Löow 2015, Poohl et al. 2012). SMR bygger sitt ideologiska budskap på en rasbiologisk grundsyn och antisemitism och en romantiserad bild av våld (Ekman 2013, Expo 2015, Poohl et al. 2012). Fram till 2002 gav SMR ut tidskriften *Folktribunen* som flera gånger blev anmäld för hets mot folkgrupp. SMR:s nuvarande tidning heter *Nationellt Motstånd*.

⁹ Sommaren 2016 förvandlades Svenska Motståndsrörelsen (SMR) till NMR-Sverige (Nordiska motståndsrörelsens svenska avdelning). Den svenska avdelningen fungerar som mittpunkt för det nordiska nätverket.

Källa: Expo Skola

Till skillnad från andra våldsbejakande högerextrema organisationer där individer ofta omedelbart godkänns som medlemmar är SMR *"en utpräglad elitorganisation i vilken människor successivt tas upp om de anses hålla måttet"* (Löow 2015, s. 70). Dessutom betraktas SMR av Säkerhetspolisen som:

"en organisation vars målsättning är att genom revolution införa ett nationellt och totalitärt styre. De militära influenserna är tydliga och organisationsstrukturen är strikt hierarkisk, slutet och präglas av krav på disciplin." (Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen 2009, s. 44)

I detta avseende liknar SMR tidigare nationalsocialistiska ungdomsorganisationer och precis som dessa organisationer från mellankrigstiden betonar SMR en gemensam nordisk framtid då SMR även har motsvarande organisationer i Danmark, Finland och Norge (Löow 2015, Poohl et al. 2012).

Flera SMR-aktivister deltog i attackerna mot en antirasistisk demonstration i december 2013 i stadsdelen Kärntorp i Stockholm (Löow 2015). Av dessa dömdes över 20 med anledning av attacken för hets mot folkgrupp, våld mot tjänsteman, olaga hot, brott mot knivlagen, stöld och skadegörelse. Samtliga dömda var unga manliga aktivister (mellan 17 och 31 år gamla), av dessa dömdes fyra ungdomar till ungdomstjänst eller ungdomsvård. I en unik händelse under valdagen 2014 dök SMR-aktivister upp vid olika vallokaler i Stockholmsregionen och uppträdde hotfullt mot de röstande. I samma val lyckades SMR även kapa ett SD-mandat i Ludvika kommunfullmäktige då en ledande SMR-aktivist valdes in på SD:s valsedel. I slutet av 2014 meddelade SMR:s ledning sina intentioner att bilda en parlamentarisk gren av rörelsen som skulle komplettera den militanta elitorganisationen för att på sikt kunna nå ut till en bredare publik (Expo 2015, Löow 2015).

NATIONALDEMOKRATERNA (ND) – HÖGEREXTREMA KRIGISKA MASKULINITETSIDEAL

Nationaldemokraterna (ND) var ett högerextremt parti som var aktivt i svensk politik mellan 2001 och 2014. Partiet grundades 2001 av några Haningepolitiker som då hade uteslutits ur Sverigedemokraterna (SD). ND profilerade sig från början som ett politiskt alternativ till SD. De anklagade SD för att partiet hade förlorat sin ideologiska kompass i sin strävan efter att bli ett parlamentariskt parti som accepteras av det svenska politiska etablissemanget.

ND lyckades locka till sig missnöjda SD-medlemmar genom att aktivt förespråka etnopluralism och genom att använda rasbiologiska argument och antisemitiska konspirationsteorier. Partiet byggde på en ideologisk grundsyn som var våldsbejakande och främlingsfientlig. ND återupplivade också de tidigare demonstrationerna som numera uppfattades som alltför problematiska för det parlamentariska SD, till exempel Engelbrektsdagen den 25 eller 27 april och Karl XII:s dödsdag den 30 november.

Utifrån ett genusperspektiv kan firandet av dessa högtider förstås som ett sätt för ND att prisa ett historiserat ideal om en våldsamt svensk maskulinitet som kretsar kring en sluten nationalism, martyrskap och glorifierande av krig, hyllandet av expansionistiska ambitioner och militär pompa och ett allmänt förakt för tolerans för olikheter som uppfattas som en svaghet. Dessutom tog ND över och blev senare en central aktör i Salem demonstrationerna som under åren samlat många olika aktörer inom den våldsbejakande högerextrema miljön, allt från nynazistiska och vit maktgrupperingar till framstående ND-medlemmar och även Sverigedemokrater. Därtill hetsade ND vid olika tillfällen mot hbtq-personer. Marc Abramsson, ND:s långvarige partiordförande (2006–2014), som för övrigt hade en bakgrund i både Sverigedemokraterna och Nationaldemokratisk ungdom, har även dömts för våldsamt upplopp efter partiets attack mot Pridetåget i Stockholm 2003.

Politiskt sett har ND aldrig lyckats ta sig in i riksdagen, men redan i valet 2002 fick partiet fyra mandat i kommunalvalet varav två i Haninge och två i Södertälje. I valet 2010 fick partiet återigen två mandat i Södertälje och utöver dessa ett i Nykvarn som senare gick till Svenskarnas parti

(SvP). Trots dessa lokala framgångar drabbades partiet av interna strider och flera av partimedlemmarna sällade sig antingen till Nationalsocialistisk front (NSF) eller lämnade partiet för att återvända tillbaka till Sverigedemokraterna. Den 23 april 2014 meddelade Abramsson att partiet läggs ner och vädjade i samband med detta till partimedlemmarna och övriga sympatisörer att rösta på SD i det kommande riksdags- och kommunalvalet i september samma år.

INTERNATIONELLA KOPPLINGAR MELLAN OLIKA HÖGEREXTREMA RÖRELSER

Det bör uppmärksammas att den svenska våldsbejakande högerextremismen är en del i ett omfattande och oftast överlappande nätverk som sträcker sig över hela västvärlden. Oftast är det så att de olika svenska högerextrema aktörerna etablerar och behåller kontakterna med samma utländska nynazistiska, vit makt-rörelser och högerextrema partier. Detta tyder på att det finns breda och långvariga kontaktytor mellan olika aktörer inom den svenska högerextrema miljön.

Svenskarnas Parti (SvP) etablerade sig under sina verksamma år i ett nätverk bland likasinnade nynazistiska partier och organisationer runt om Europa. Partiet hade nära kopplingar till nynazistiska Tysklands nationaldemokratiska parti (Nationaldemokratische Partei Deutschlands, NPD) som förespråkar en tredje väg¹⁰ inom fascismen (Poohl et al. 2012). SvP ingick också i Alliansen för fred och frihet (Alliance for Peace and Freedom, APF). APF är ett europeiskt högerextremt nätverk som grundades i februari 2015 och som samlar flera framträdande nynazistiska partier som tyska NPD, grekiska Gyllene gryning (Λαϊκός Σύνδεσμος - Χρυσή Αυγή, XA), och italienska Forza Nova (FN).¹¹ År 2014 stödde SvP de ukrainska högerextremistiska och extremnationalistiska grupperingarna i kampen mot Ryska Federationens inflytande över landet. Flera av SvP:s och SMR:s manliga medlemmar anslöt sig som frivilliga soldater till de ukrainska högerextrema paramilitära förband som deltog i striderna i östra Ukraina mot de proryska separatisterna (Löow 2015). SvP ändrade senare sin ställning i denna fråga och sedan dess har rekryteringen av svenska frivilliga inte varit knuten till någon specifik svensk organisation.

Svenska Motståndsrörelsen (SMR) etablerade redan i början av 2000-talet kontakter i Europa med nynazistiska partier och organisationer som tyska NDP och italienska FN. SMR är också del i ett bredare nordiskt nätverk, den så kallade Nordiska Motståndsrörelsen (NMR), där även Danska Motståndsrörelsen (Danske Modstandsbevægelse), den finska motsvarigheten (Suomen Vastarintaliike, SVL) och den Norska Motståndsrörelsen (Norske motstandsbevegelsen) ingår. Det bör uppmärksammas att Mika Ranta¹² som är medlem i SVL och har kopplingar till den finländska nynazistiska miljön är grundare till de invandringsfientliga gatupatrullerna Odins soldater (Soldiers of Odin, SOO) som sedan oktober 2015 patrullerar i flera kommuner runtom i Finland. I början av 2016 har SOO även etablerat sig i både Norge¹³ och i Sverige.¹⁴

¹⁰ Detta är "en idéströmning som ställer sig vid sidan av såväl kommunism som kapitalism och varken ser sig som höger eller vänster utan hävdar en tredje väg." (Löow 2015, s. 71).

¹¹ http://expo.se/2015/nazister-soker-eu-bidrag_6848.html

¹² <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/05/07/personportratt-hur-det-kom-sig-att-mika-ranta-grundade-soldiers-odin>

¹³ http://www.dagbladet.no/2016/01/23/nyheter/innenriks/odins_soldater/hoyreekstremisme/borgervern/42864626/

Då Nationaldemokraterna (ND) grundades 2001 behöll det nya partiet kontakten med de nynazistiska och extremistiska aktörerna runtom i Europa som SD tidigare etablerat genom Nord-Nat nätverket. Nätverket bestod av självutnämnda "nationaldemokratiska partier i Norden".¹⁵ Fram till 2006 fick ND sällskap av flera framträdande finländska högerextrema rörelser på sina evenemang, bland annat Fosterländska Folkförbundet (Isänmaallinen Kansanliike, IKL) och Suomen Sisu som förespråkade den nordiska brödrafolksideologin och anslöt sig till den vidare europeiska tredje vägen (Poohl et al. 2012).

HÖGEREXTREMISMEN PÅ NÄTET – ORGANISERADE GRUPPER OCH HÖGEREXTREMA VÅLDSVERKANDE INDIVIDER

Den våldsbejakande högerextrema miljön i Sverige har tidigt anammat ny teknik. Under 1990-talet dominerade cd-skivorna, som var ett billigt och enkelt sätt att sprida musik, och kanaler som internet, elektroniska anslagstavlor (BBS), och e-posttjänster, som var ett snabbt och billigt medium för att förmedla budskap. Dessa nya sätt att kommunicera och nå ut till en allt bredare publik har kombinerats med mer traditionella propagandametoder som flygblad, tidskrifter och tidningar, klistermärken och så vidare (Löw 2015). I dag är internet den huvudsakliga kommunikationskanalen för dessa organisationer och spridningen av våldsbejakande högerextrem propaganda på nätet blev senast kartlagt i Sverige av Statens medieråd 2013 (Ekman 2013). Det är inte möjligt att i denna artikel redogöra för alla IKT-kanaler som används aktivt inom den svenska högerextrema miljön, men i stort finns det tre olika typer av informations- och kommunikationstekniska kanaler (IKT-kanaler):

Exempel på högerextrema informationskanaler och kommunikationstekniska kanaler (IKT-kanaler)

- Egna internethemsidor, särskilda Facebook-grupper, Twitter-konton och även särskilda webbtidningar, YouTube-kanaler, poddradio och webbtve för de olika organisationerna och partierna (exempel på hemsidor: *info-14.com*, *nationell.nu*, *nordfront.se*; exempel på webbtidning: *realisten.se*; exempel på YouTube-kanal: *MotståndMedia*; exempel på webbradiokanal: *Radio Framåt*).
- Nätbaserade communityer, sociala sajter, diskussionsforum, förlag och uppslagsverk som är tänkta att erbjuda alternativa kanaler där till exempel öppet nazistiska och antisemitiska åsikter får föras fram. Vanligtvis krävs inloggning för att kunna lägga till information och för att komma åt vissa sektioner på dessa sidor. (Exempel på community: *Nordisk.nu*; exempel på förlag: *logik.se*; exempel på social sajt: *Frihet.nu*; exempel på uppslagsverk: *sv.metapedia.org*).
- Anhängarnas och sympatisörernas privata bloggar, Facebook-profiler, personliga Twitter-konton och YouTube-profiler som främjar och sprider våldsbejakande högerextremism.

¹⁴ <http://www.sydsvenskan.se/sverige/hogerextrema-patrullerar-gator/>

¹⁵ http://www.sdarkivet.se/publikationer/sd-bulletinen/SD-Bulletinen_1999_02.pdf

Alla dessa IKT-kanaler har med tiden blivit alltmer sammanvävda och kan betraktas som ett eget kommunikationsekosystem som bygger på:

"... virtuella strukturer, där det är svårt att avgöra vad som är organiserat respektive oorganiserat. I viss utsträckning spelar det inte längre så stor roll om det är organiserat eller oorganiserat då tillhörigheten och samhörigheten med en miljö av likasinnade blir det centrala, inte nödvändigtvis tillhörigheten till en specifik organisation." (Löow 2015, s. 196)

Med andra ord sker en process där gränserna mellan den organiserade våldsbejakande högerextremistiska miljön och ensamagerande personer suddas ut allt mer. De personer som av medierna beskrivs som ensamma raskrigare bör med andra ord ses som en bestående del av detta våldsbejakande högerextrema kommunikationsekosystem. Anders Breiviks terroråd i Norge och Peter Mangs rasistiska seriemord i Sverige har influerats av den våldsbejakande högerextrema miljöns ideologiska grundsyn som förstärkts inom detta kommunikationsekosystem. De budskap och symboler som förmedlas med hjälp av dessa IKT-kanaler samt en översikt över miljöns ideologiska grundsyn behandlas mer utförligt i det avsnitt som följer.

SYMBOLER, IDÉER OCH BUDSKAP

I detta avsnitt presenterar vi den våldsbejakande högerextrema miljöns ideologiska grundsyn, samt viktiga symboler och budskap. Dessutom behandlas tillhörighetsmarkörer som symboler. Avsnittets andra hälft berör den högerextrema miljöns propagandanätverk samt dess närvaro i offentligheten genom demonstrationer, offentliga ritualer och våldsamma aktioner.

RIKTIGA MÄN, TROFASTA KVINNOR OCH NATIONENS KRIGARE

Den ideologiska grundsyn som kännetecknar den våldsbejakande högerextrema miljön har ett brett fundament eftersom "de flesta rörelser idag är blandprodukter, en sorts ideologiska hybrider, samtidigt som individer och grupper intar nya positioner inom miljön." (Löow 2015, s. 127). Med andra ord har det uppstått ett ideologiskt kontinuum som samlar både de mer extrema våldsbejakande nynazistiska grupperingarna och vit makt-rörelserna, icke organiserade våldsbejakande högerextrema individer och de högerextrema partierna.

Sex centrala idéer delas av de flesta inom den högerextrema miljön:

- **Rasism och antisemitism** – åtskiljandet samt över- eller underordningen av människor baserat på indelningar i ras eller etnicitet med antisemitism som ett bärande fundament (Löow 2015). Opponenterna betraktas inte sällan som icke-människor och symboliserar ondskan. Denna strategi används för att motivera och mobilisera medlemmarna till att bruka våld mot opponenterna.
- **Inåtvänd ultranationalism** – nationell överlägsenhet (inskränkande av de nationella minoriteternas frihet och även öppen aggression mot dessa och andra nationer) som legitimeras genom historiserade berättelser om det förflutna – om till exempel vikingarnas erövringar, folkliga uppror (Engelbrekt), den svenska stormaktstiden (Gustav

Vasa, Gustav II Adolf och Karl XII), eller om det homogena folkhemmet (Norocel 2013b, Rydgren 2010).

- **Det samtida samhällets förfall och pånyttfödelse** – en vision om det krisande och sönderfallande mångkulturella samhället som inom en överskådlig framtid kommer att drabbas av ett massivt storskaligt "raskrig" och som på sikt kommer att ersättas med ett nytt etniskt homogent samhälle som vilar på en naturlig och organisk ojämlikhet med rötterna i historien (Löow 2015, Rydgren 2010).
- **Politisk elitism** – föreställningen om att kampen mot det mångkulturella samhället behöver ett starkt (nästintill auktoritärt) ledarskap som bara kan infrias av den egna rörelsen, grupperingen eller partiet.
- **Konspirationstänkande** – olika konspirationsteorier i vilka de etablerade svenska partierna och massmedierna är i maskopi med framför allt judiska konspiratörer världen över som är fientligt inställda till det svenska folket (Fekete 2012, Löow 2015).
- **Ärkekonservativism** – en väldigt snäv tolkning av sociokulturella positioner som berör individens, familjens, bördens och religionens roll i samhället i enlighet med strängt konservativa värderingar.

Vad dessa idéer har gemensamt utifrån ett genusperspektiv är en för det samtida Sverige historiserad hypermaskulinitet som oftast omfattar ett snävt definierat, överdrivet och ofta våldsorienterat maskulinitetsideal. Dessa ideologiska aspekter vilar inte sällan på föreställningen om en kärnfamilj som behöver mannens beskydd från illvilliga krafter utanför familjens hägn. Idéerna skapar också en skarp distinktion mellan ett tydligt avgränsat "vi" och "de andra". Vi är i detta sammanhang ett begrepp som inrymmer en svensk vit heterosexuell gemenskap med konservativa föreställningar om familjelivet. De andra är ett mer diffust och mångfacetterat begrepp som inrymmer både de som anses vara invandrade till Sverige men även de svenskar som bedöms vara avvikande i sina ideologiska övertygelser, till exempel synen på familj och relationen mellan män och kvinnor, och även sexualitet, där fokus ofta ligger på hbtq-personer.

Detta kopplas i sin tur till en stark antifeministisk mobilisering som i grund och botten är ett generellt och diffust motstånd mot jämställdhet som inrymmer varierande attityder mot kvinnornas självständiga deltagande i samhället. I detta sammanhang är en av de största farhågorna rasblandningen – då en svensk kvinna inleder ett förhållande och eventuellt skaffar barn med "den andre mannen". En annan farlig utveckling anses vara nationens avtynande då de utökade rättigheterna för både kvinnor och för hbtq-personer påstås leda till att den svenska nationen "avskaffar sig själv". En lika farlig utveckling anses vara den "demografiska kampen" – som handlar om att den andres kvinna anses ha en överdriven fruktsamhet som på sikt leder till att den svenska befolkningen snart blir en minoritet i Sverige (jfr Ekman 2014, Löow 1998, Mulinari & Neergaard 2010, Norocel 2013a). Med andra ord lämnar den högerextrema ideologin väldigt lite utrymme för kvinnor som självständiga medborgare, i stället hänvisas det inte sällan till deras "naturliga uppgift" att föda och uppfostra nationens framtida aktivister. I detta sammanhang betraktas moderskapet nästan som en motsvarighet till den manliga värnplikten: att föda och uppfostra nationens barn anses vara lika viktigt för nationens överlevnad som dess försvar.

ATT MARKERA TILLHÖRIGHET: SYMBOLER OCH KLÄDSTIL

Identitetsmarkörer (symboler, klädstil, högtidsdagar och så vidare) kan vara en hjälp att identifiera unga som är aktiva inom den våldsbejakande högerextrema miljön. Symboler spelar en viktig roll eftersom de används för att markera tillhörighet. De symboler¹⁶ som är mest använda inom miljön är ofta kopplade till ett historiserat krigiskt maskulinitetsideal. De föreställer mod, seger, styrka, ära och även martyrskap och framhäver ett nordeuropeiskt kulturarv som bygger på ett mystiskt fädernearv som kopplar samman folket med landet som de bebor. På så sätt bygger dessa symboler upp en intern mytologi, en berättelse som förstärker grupptillhörigheten inom miljön. Symbolerna kan huvudsakligen delas in i öppet nazistiska symboler och numeriska symboler kopplade till nynazistiska och vit makt-rörelser världen över, samt hedniska och vikingasymboler och runor.

¹⁶ Stiftelsen Expo har utvecklat ett omfattande symbollexikon på sin webbplats. Det ingår i den kunskapsbank som i första hand riktar sig till elever på gymnasiet och i grundskolans senare år men kan även hjälpa pedagoger, skolpersonal och andra intresserade att utmana rasistiska och intoleranta idéer. Kunskapsbanken heter Expo Skola. Samtliga symboler som nämns i den här artikeln hittar du i symbollexikonet på http://skola.expo.se/om-expo-skola_30.html

De viktigaste symbolerna inom miljön är:

- **Nazistiska symboler**
 - Hakkorset – användes av de tyska nationalsocialisterna
 - Svarta solen – används av nynazistiska grupperingar och vit makt-rörelsen
 - Vasakärven – användes av SSS.
- **Numeriska symboler**
 - 4/20 – förkortning för Adolf Hitlers födelsedag
 - 14 – förkortning för frasen *fjorton ord*, som hänvisar till citatet "*Vi måste säkra existensen för vårt folk och en framtid för våra vita barn*" av den amerikanske vit makt-aktivisten David Lane (Löow 2015, s. 118)
 - 18 – första och åttonde bokstaven i alfabetet, förkortning för Adolf Hitler
 - 28 – andra och åttonde bokstaven i alfabetet, förkortning för den internationella nazistorganisationen Blod & Heder (Blood & Honour)

- 88 – den mest använda av alla numeriska symbolerna inom den högerextrema miljön; åttonde bokstaven i alfabetet, en förkortning för ”Heil Hitler” som var den formella hälsningen i Nazityskland.
- **Hedniska och vikingasymboler**
 - Keltiska korset
 - Solhjulen
 - Torshammaren
 - Valknuten
 - Varghaken.
- **Runor**
 - Algizrunan
 - Hagalrunan
 - Dödsrunan
 - Odalrunan
 - Tyrrunan
 - Sigruna
 - Ægishjálmuurrunan.

När det gäller klädsel har uniformer och senare uniformsliknande plagg varit en del av en medveten handlingsstrategi som syftat till att särskilja aktivisterna från sina meningsmotståndare eller polisen och samtidigt förmedla bilden av en disciplinerad militant rörelse med tydliga referenser till ett krigiskt maskulinitetsideal. Denna typ av klädsel har dock bemötts på olika sätt inom de olika grupperingarna och rörelserna inom den högerextrema miljön. Till exempel under andra hälften av 1990-talet försökte SD offentligt markera sitt avståndstagande från sina nynazistiska och rasistiska rötter genom att förbjuda uniformer och bomberjackor. För andra aktörer inom miljön har uniformsliknande plagg behållit sin attraktionskraft som till exempel för Soldiers of Odin (SOO) som 2016 patrullerar på gatorna runt om i Sverige iklädda bomberjackor med rörelsens logga broderad på ryggen.

DET HÖGEREXTREMISTISKA PROPAGANDANÄTVERKET

Det våldsbejakande högerextrema ideologiska budskapet förmedlas med hjälp av ett invecklat propagandanätverk som består av en mängd olika kanaler (musik, tidningar, förlag och så vidare). Dessa har på senare tid kompletterats med olika informations- och kommunikationstekniska (IKT) kanaler (nätbaserade communityer, sociala sajter, diskussionsfora och bloggar, Facebook-sidor med mera som vi beskrivet tidigare).

De viktigaste kanalerna där budskapet sprids kan summeras på följande sätt:

- **Musik** – vit makt-musiken som bland anhängarna kallas för *frihetsrock* eller *frihetspop* där texterna har ett nynazistiskt och/eller rasistiskt budskap. Några exempel på vit makt-musikgrupper är: *Fyrdung*, *Pluton Svea*, *Vit Aggression* och *Vit legion*. Bland de som fortfarande är aktiva kan nämnas sångerskan *Saga* som har uppträtt vid olika nationalsocialistiska evenemang och även uppmärksammats av Anders Breivik för sina texter.
- **Tidningar och publikationer** – organisationernas egna tryckta publikationer eller webbtidningar. SMR har en tidning som heter *Nationellt Motstånd* och som ges ut genom *Nordfront förlag*; ND gav ut tidningen *Nationell Idag* som 2014 då ND upplöstes blev fristående som "*obunden sverigedemokratisk*".
- **Förlag** – egna förlag som till exempel *Arminius förlag* som stod nära SvP som sedan 2015 gick samman med *Logik förlag* under dess nya namn; *Nordiska förlaget* som gav ut den nynazistiska tidningen *Folkets Nyheter* samt det nationalistiska "livsstilmagasinet" *Nordisk Frihet*, *Nordfront förlag*.
- **Nyhetssidor** – uttalat fristående webbtidningar och nyhetssidor men som ideologiskt sätt ligger nära den högerextrema miljön, till exempel *Fria Tider* som ansetts stå särskilt nära SD:s ungdomsförbund (SDU).

Detta propagandanätverk har som huvudsyften att dokumentera miljöns protester och demonstrationer samt angrepp mot motståndarna, rekrytera nya medlemmar genom att nå ut till en bredare och yngre publik än till de personligen förvärvade anhängarna, och göra det möjligt för de nuvarande aktivisternas att känna sig delaktiga i den förda kampen (jfr Ekman 2014, Lööv 2015).

Kommunikationen kännetecknas ofta av en skarp uppdelning som ställer vi-gemenskapen mot de andra, med en tydlig självförsvarsretorik som vilar på konspirationstänkande, och ett uttalat förakt för diskussions- och konsensuslösningar och i stället en beundran för direkta handlingar (Ekman 2014, Statens medieråd 2013).

Det finns dock en ojämn spridning och nivå av användning av de olika IKT-kanalerna inom den högerextrema miljön. Allt fler aktörer inom miljön för en allt starkare närvaro och får ett allt större genomslag på till exempel Facebook (Ekman 2013). Bland dessa olika IKT-kanaler kan, framför allt då det gäller unga, YouTube lyftas som särskilt viktig för den högerextrema miljöns propagandaarbete tack vare möjligheten att både ladda upp egenproducerade filmklipp, och få kommentarer och på så sätt engagera andra medlemmar i diskussioner kring filmerna (Ekman

2013, 2014). Forskare, bland annat Ekman (2013, 2014), har analyserat dessa filmer och funnit att de som gemensam nämnare beskriver aktivisterna i termer av ett våldsamt och ungdomligt maskulinitetsideal. Deras mål är att förstärka den inre solidariteten mellan medlemmarna och att förmedla organisationens mobiliseringsförmåga samt att sprida en alternativ världsbild förankrad i den högerextrema ideologiska grundsynen och på så sätt rekrytera nya anhängare bland unga. Sett utifrån ett genusperspektiv framträder en tydlig bild: IKT-kanalerna riktar sina budskap särskilt till unga män som är det huvudsakliga målet medan unga kvinnor bara berörs marginellt.

ATT TA PLATS OCH SYNAS I SAMHÄLLET

Den våldsbejakande högerextrema ideologiska grundsynen förmedlas även till allmänheten med hjälp av demonstrationer, aktioner och ritualer, till exempel firandet av särskilda dagar år efter år. Dessa "högtider" utgör inte sällan ett tillfälle för våldsamma konfrontationer med polis och samhället i stort, samt med de politiska meningsmotståndarna. Allt detta gör högtiderna till ett nästan rituellt firande där aktivisternas världsbild och den inre solidariteten mellan dem förstärks.

De viktigaste högtiderna inom den högerextrema miljön är:

- **Förintelsens minnesdag (27 januari)** – ett exempel på ett strategiskt försök att "överta" andra gruppers firande och högtidsdagar. Syftet är både att skriva om historien (historierevisionistisk – att förneka att förintelsen över huvud taget har inträffat) och att flytta fokus till det folk mord som den högerextrema miljön påstår pågår gentemot den "vita rasen" (Löow 2015).
- **Engelbrektsdagen (25 april eller 27 april)** – firandet av Engelbrekt Engelbrektssons motstånd mot Kalmarunions kungamakt, som på sikt kom att leda till Sveriges självständighet, befäster ett historiserat maskulinitetsideal som kretsar kring våld och en sluten nationalism.
- **Första maj (1 maj)** – ett annat exempel på ett medvetet försök att "erövra" meningsmotståndarnas firande och högtidsdagar. Det kopplas till den högerextrema miljöns betoning av folkgemenskap i stället för klasskamp som ett sätt att få medial uppmärksamhet (jfr Lundberg 2014, Löow 2015).
- **Folkets marsch (6 juni i Stockholm)** – firandet av Svenska nationaldagen i nationalistisk anda genom en storslagen politisk manifestation som vill uppmärksamma samhällets påstådda "svenskfientlighet". Marschen initierades 2005 men redan 2009 blev den ersatt av firande på lokal nivå på grund av interna konflikter mellan de olika organisationerna och grupperingarna inom den högerextrema miljön som arrangerande marschen.
- **Karl XII:s dödsdag (30 november)** – har varit en av de viktigaste högtiderna för den våldsbejakande högerextrema miljön sedan 1930-talet. Högtidlighållandet av Karl XII förstärker bilden av ett maskulinitetsideal byggt runt idén om martyrskap och en vilja att strida till slutet trots det förutsägbara nederlaget.
- **Salemmanifestationen (9 december)** – var en manifestation som utfördes i början av december mellan 2000 och 2010 i Salem. Salemmarschen som den också kallades

symboliserade en strävan efter enighet och en samlad yttre front bland de olika grupperingarna, rörelserna och partierna som utgör den högerextrema miljön. Bakgrunden till manifestationen var mordet på en 17-årig vit makt-aktivist år 2000. Högtidlighållandet utvecklades på sikt till att fira minnet av alla dödade aktivister och sympatisörer och på så sätt befästa det maskulinitetsideal som byggs runt idén om martyrskap.

- **Olika våldsamma aktioner året runt** – å ena sidan betraktar aktivisterna den högerextrema miljön som en oppositionell motståndsrörelse mot fientligt ställda rättsvårdande myndigheter och samhället i övrigt. Å andra sidan är de högerextrema aktivisterna inblandade i flera återkommande sammandrabbningar med aktivister från den vänsterautonoma miljön som betraktas som deras absoluta fiende.

FÖREBYGGANDE PERSPEKTIV PÅ VÅLDSBEJAKANDE HÖGEREXTREMISM OCH UNGA

Kunskap om vad som lockar unga och vad som gör att de lämnar är viktigt att ha med sig i arbetet med att utforma förebyggande insatser som är strategiska och långsiktigt hållbara. I detta avsnitt beskriver vi ungas roll i den våldsbejakande högerextrema miljön i det samtida Sverige samt de viktigaste orsakerna till varför unga ansluter sig till denna miljö. Utöver detta belyser vi även de avgörande faktorerna som kan motivera unga aktivister att lämna den högerextrema miljön och hur det går att tänka kring utformandet av förebyggande insatser.

VAD LOCKAR UNGA TILL DEN HÖGEREXTREMA MILJÖN?

Unga män är den viktigaste målgruppen för våldsbejakande högerextrema organisationer och rörelser och även de mest aktiva inom dessa. Rekryteringsaktiviteterna och budskapen riktas därför främst mot unga män.

Det mera allmänna begreppet *unga* används här för att hänvisa till både unga män/killar och unga kvinnor/tjejer. I de fall då diskussionen explicit berör killar förtydligas detta med begreppet *unga män* och vid behov *unga kvinnor* då det handlar om tjejer.

Det finns såklart många olika förklaringsfaktorer till varför unga väljer att ansluta sig till de grupperingar, organisationer och partier som är aktiva inom den våldsbejakande högerextrema miljön. Som tidigare konstaterats sker i dag framför allt rekryteringen av unga till dessa miljöer genom direkta möten mellan unga och aktivister inom miljön samt med hjälp av IKT-kanaler som nätbaserade communityer, sociala medier, diskussionsfora, bloggar etcetera.

Med stöd av tidigare forskning kan härmed sju olika anledningar, eller drivkrafter sammanfattas och presenteras som motiverar framför allt unga män att ansluta sig till denna miljö (Björge 2009, Köhler 2014, Löw 2015, SOU 2013:81):

- **Ideologi och politik** – anledningen till att unga ansluter sig till grupperingar, organisationer och partier inom den högerextrema miljön är inte i första hand de ungas existerande ideologiska grundsyn. De unga omfamnar vanligen de högerextrema och rasistiska åsikterna som en del av initieringsprocessen inom själva miljön. Det finns dock

undantag då unga aktivt vill gå med i miljön på grund av den politik som den saluför som en konsekvens av en plötslig "pånyttfödelse".

- **Provokation, vrede och beskydd** – vissa unga ansluter sig till den högerextrema miljön på grund av händelser eller skeenden som de upplever som provokationer, till exempel välfärdsförmåner som erbjuds till nyanlända i landet eller vänsterautonom aktivism som sker i offentligheten. Om de unga personligen känner sig hotade eller provocerade i dessa sammanhang kan de utgöra ideala rekryteringsmåltaflor för de högerextrema aktörerna som påstår sig erbjuda skydd till "diskriminerade svenskar".
- **Utforskarnyfikenhet** – det är vanligt att unga utforskar olika politiska och ideologiska miljöer och på så sätt söker efter ideologiska eller historiska förklaringar till sakernas och världens tillstånd. Trots detta anammar de unga oftast inte bokstavstroget den högerextrema ideologiska grundsynen, de letar snarare efter och testar olika tolkningar och idéer och kan därför ansluta sig till flera olika grupperingar under en kort period. Vissa unga, framför allt män, kan även kallas för *kicksökare* i det avseende att de inte söker efter sanning och mening, utan efter fysisk aktivitet, spänning och till och med våldsamma handlingar (jfr Statens medieråd 2013).
- **Våld, vapen och uniformliknande klädsel** – vissa unga män lockas av tolkningarna av och bilden av det våldsamma maskulinitetsideal som kännetecknar den högerextrema miljön, där tonvikten ligger på bruket av våld och symboler som kommunicerar och symboliserar våld, makt och maskulinitet.
- **Familjesubstitut och surrogatfäder** – en del unga män som ansluter sig till miljön har problematiska familjesituationer och inte sällan ett infekterat förhållande till sina fäder. De kan i detta sammanhang rekryteras till den högerextrema miljön av äldre manliga aktivister som nästan kan bli en slags surrogatfäder eller manliga förebilder som bekräftar och hjälper till att forma den egna identiteten.
- **Vänskaps- och gemenskapssökande** – unga kan också lockas av den högerextrema miljön om de inte har några nära vänner eller saknar en nära gemenskap. De ungas behov av att känna sig accepterade och att tillhöra en gemenskap kan då utnyttjas av miljön som kan använda dessa unga som fotsoldater för olika ändamål.
- **Status och identitetsbekräftande** – vissa unga som känner att de inte har lyckats skaffa sig en positiv status i förhållande till skola, arbete och andra sociala sammanhang kan lockas av den högerextrema miljön och den bild av en stark och ibland våldsam maskulinitet som den förmedlar. Genom att gå med i miljön kan dessa unga män känna att de får högre status och känna sig mer respekterade och lyckade, även om det i detta fall handlar mer om rädsla från omgivningen än respekt.

Unga intar eller får ofta olika typer av roller inom den högerextrema miljön och förklaringsfaktorerna ovan bör också förstås och kopplas samman med dessa roller.

Forskare har definierat tre olika typer av unga aktivister som kan användas för att förklara både rekryteringssätt och deras roll inom den högerextrema miljön (Björge 2009, 2013, Köhler 2014, Löw 2015):

- **Ideologiska aktivister** – är unga som är drivna och idealistiska och som först och främst motiveras av sina ideologiska övertygelser. De är socialt framgångsrika och får ofta ledande roller inom den högerextrema miljön. Det är i första hand dessa individer som övertygar sina vänner och kontakter att anamma den högerextrema ideologiska grundsynen och som självmant tar kontakt med militanta aktivister och organisationer inom miljön (Björge 2013).

- **Medresenärer** – är unga som ofta har en mer blandad bakgrund och deras drivkraft är först och främst behovet av vänskap och tillhörighet i en gemenskap. De kan lätt övertygas att delta i demonstrationer och andra aktiviteter som blir ett sätt för dem att uppfylla deras behov av tillhörighet och acceptans. Deras radikalisering är med andra ord en konsekvens av deras aktiva deltagande i den högerextrema miljön, snarare än anledningen till deras anslutning i första hand (Björge 2013).
- **Marginaliserade i samhället** – dessa unga har ofta en problematisk brottsbelastad bakgrund med personliga erfarenheter av marginalisering och diskriminering, lågt socialt kapital och även erfarenhet som både offer och förövare av våld. De är inte särskilt intresserade av ideologiska förklaringar till sakernas tillstånd utan använder sig av sitt medlemskap i den högerextrema miljön som ett sätt att kanalisera sin ilska och aggression mot en ideologiskt definierad fiende. Även om de ofta inte har några stora förutsättningar att uppnå ledarskapspositioner inom den egna rörelsen, kan de vara mycket engagerade som aktivister eftersom att de gärna letar efter spänning och möjligheter till våld (Björge 2013).

Sett utifrån ett genusperspektiv är rekryteringen av unga till den våldsbejakande högerextrema miljön mestadels inriktad mot män. Bland de viktigaste faktorerna kan nämnas att den hela högerextrema ideologiska grundsynen placerar män och ett maskulinitetsideal i centrum. På så sätt kan engagemanget i den högerextrema miljön förvandlas till en maskulin övergångsrit (Kimmel 2005, 2007). Detta kan vara en av förklaringarna till varför män finns representerade inom alla de kategorier som presenterades ovan – från ideologidrivna aktivister till våldsutövande marktrupper.

De flesta unga kvinnor som rekryteras till den högerextrema miljön faller inom kategorin medresenärer och blir då ofta männens medhjälpare ”när det handlar om att medverka till den egna undertryckta positionen” (Bitzan 2000, s. 158) eller kategorin marginaliserade och då deltar de som männens medbrottslingar och undantagsvis även som förövare ”när det handlar om kvinnor som aktivt deltar i av män organiserade utsugningförhållanden mot tredje part” (Bitzan 2000, s. 158). Denna överrepresentation av kvinnor i underordnade ställningar inom den högerextrema miljön kan hänga samman med det kvinnlighetsideal som ofta framträder inom den högerextrema ideologin där moderskap och kvinnlig underordning betonas. Vissa forskare hävdar dessutom att rekryteringen av kvinnor till den högerextrema miljön också har ett stabiliserande syfte – de manliga aktivisterna som anslöt sig tidigt till miljön i sökande efter spänning eller i behov av acceptans kan fås att stanna inom miljön om de hittar en flickvän och kan bilda familj (Welk 2010). Med andra ord förvandlas aktivisternas engagemang i miljön från ett begränsat livsavsnitt under ungdomen till ett livsprojekt, då även barnen födda inom förhållandet till och med kan uppfostras inom den högerextrema miljön och bli morgondagens aktivister. Detta kan också göra det svårare att bryta sig loss från den högerextrema miljön.

VARFÖR LÄMNAR UNGA DEN HÖGEREXTREMA MILJÖN?

Det finns såklart många olika anledningar och motiv som kan få unga som är aktiva inom den våldsbejakande högerextrema miljön att bryta sig loss (disengagement) (jfr Björge 2009, 2013, Köhler 2014). Anledningarna kan antingen vara *push-faktorer* (tryckkrafter) som avser de negativa sociala effekterna och omständigheterna som gör det oattraktivt eller obekvämt att

fortsätta vara aktiv inom den högerextrema miljön. Eller *pull-faktorer* (dragkrafter) som handlar om positiva element utanför miljön som kan locka aktivisterna till ett liv som vanlig samhällsmedborgare (Björge 2009).

Med hjälp av resultat från tidigare forskning och utifrån de roller som tidigare diskuterats i kapitlet presenteras här några av de avgörande faktorerna som kan få både unga män och unga kvinnor att bryta sig loss från miljön:

- **Ideologiska aktivister** – de ideologidrivna aktivisterna är mer benägna att förlora sin idealism om de inser att det finns inneboende motsättningar mellan tillgängliga medel och önskade mål som till exempel begränsat inflytande i den allmänna debatten om invandring till Sverige, alternativt att våldsamma handlingar går för långt och skadar oskyldiga människor eller även de människorna i vars namn de uppfattar sig strida (Björge 2013).
- **Medresenärer** – medresenärerna är främst drivna av bekräftelsebehovet från vänner och gruppen i stort och är mer benägna att bli besvikna då deras kamrater, gruppen och ledarna inte infriar deras förväntningar. Oftast sällar de sig då till andra bekantskapskretsar i längtan efter ett vanligt liv, detta gäller särskilt om de skaffar sig en flickvän eller pojkvän utanför den högerextrema miljön (Björge 2013).
- **Marginaliserade i samhället** – de marginaliserade aktivisterna har ofta mer begränsade möjligheter att bryta sig loss från den högerextrema miljön. Deras engagemang i miljön minskar väsentligt deras sociala kapital och status samt försvagar deras band med resten av samhället. Det finns en tydlig risk att de på sikt blir indragna i en ond spiral av våld och kriminalitet. Det finns dock en chans om de får möjligheten att omvärdera sina prioriteringar och bryta sig loss så att de inte längre omfattas av miljöns inflytande (Björge 2013).

Forskningen på fältet har visat att det mest effektiva sättet att motivera aktivister att bryta sig loss från den våldsbejakande högerextrema miljön är genom att använda en kombination av de ovan nämnda push- och pull-faktorerna. Där rättsvårdande myndigheter och ideella organisationer, politiska aktörer samt den närmaste familjen är involverade i ett nära samarbete (jfr Björge 2009, 2013, Köhler 2014).

INSATSER FÖR ATT ARBETA FÖREBYGGANDE

I det förebyggande arbetet och i samband med insatser som kan förhindra att unga ansluter sig till den våldsbejakande högerextrema miljön har tyvärr den tidigare forskningen inte kunnat presentera enkla och tydliga strategier, orsaker eller lösningar som fungerar i alla sammanhang. Orsakerna till varför unga attraheras av och ansluter sig till den högerextrema miljön varierar och beror ofta på en kombination av flera olika faktorer. I avsnittet ovan presenterades de viktigaste faktorerna och drivkrafterna som lockar unga till dessa miljöer:

- ideologi och politik
- provokation, vrede och beskydd
- utforskarnyfikenhet

- våld, vapen och uniformsliknande klädsel
- familjesubstitut och surrogatfäder
- vänskaps- och gemenskapssökande
- status och identitetsbekräftande.

Samt de olika roller som de unga har eller får då de ansluter sig till miljön:

- ideologiska aktivister
- medresenärer
- marginaliserade i samhället.

I allt förebyggande arbete är det viktigt att försöka rikta sig till samtliga eller flera av dessa faktorer och drivkrafter eftersom enskilda åtgärder endast tenderar att verka mot en drivkraft. På grund av detta behöver det förebyggande arbetet anpassas till enskilda unga, eller till grupper av unga individer med liknande drivkrafter. Genusperspektivet är viktigt eftersom drivkrafterna varierar stort mellan unga män och unga kvinnor. Detta innebär också att det krävs en bra förståelse för och en grundlig analys av personens eller gruppens bakgrund och deras starkaste drivkrafter för att det förebyggande arbetet ska kunna bedrivas effektivt och på bästa sätt.

Det finns också mer generella och övergripande förebyggande aktiviteter som kan användas för att minska risken för att unga ansluter sig till våldsbejakande högerextrema rörelser och här kan sex sådana åtgärder presenteras. Dessa åtgärder baseras på tidigare förslag och rapporter som har lagts fram i kommuner och myndigheter i Finland¹⁷ och Danmark¹⁸ samt i Sverige (SOU 2013:81):

- **Stärk tilltron till demokratin** – ungas tilltro till demokratin behöver stärkas med hjälp av dialog om vad demokrati betyder för samhället. Här behövs engagemang både från ungdomarna själva och från experter på området som myndigheter, pedagoger och etablerade politiska partier som kan presentera vilka möjligheter som finns att påverka inom det demokratiska samhället.
- **Stärk ungas delaktighet i demokratin** – ungas deltagande i det demokratiska samtalet ska förstärkas och särskilda insatser bör riktas mot att nå unga som riskerar att bli rekryterade till den våldsbejakande högerextrema miljön. Till exempel kan en demokratiambassadör utses årligen. Hen kan fungera som en förebild för andra unga genom sitt engagemang i frågor om demokrati.
- **Nå ut till unga i riskzon** – utvidga och koordinera utvecklingen av samarbetet mellan skolan, socialtjänsten, polisen och olika fritidsverksamheter (SSPF), både på kommunal och på nationell nivå för att nå ut till unga som riskerar att gå med i den våldsbejakande högerextrema miljön.

¹⁷ http://www.intermin.fi/download/36330_332012.pdf?b3828f2f1c05d188

¹⁸ www.dkr.dk/sites/default/files/SSP-da-web.pdf

- **Erbjud stödprogram** – stöd organisationer som erbjuder stödprogram till unga som uttrycker våldsbejakande rasistiska idéer och visar benägenhet att bruka våld samt deras familjer och organisationer som har erfarenhet av mentorskap för unga i riskzon. Det måste vara lätt att komma i kontakt med organisationerna och verksamheterna och de bör uppmärksammas på och finnas tillgängliga via IKT-kanaler.
- **Utöka kunskapen** – fortsatt samla och bedriva studier för att öka kunskapen om hur vi kan förebygga den våldsbejakande högerextremismen och drivkrafterna som gör att unga lockas till denna miljö. Resultaten och kunskapen måste vara lätta att hitta för alla som berörs och uppmärksammas med hjälp av IKT-kanaler.
- **Öka samarbetet** – fördjupa det nationella och internationella samarbetet på området för att utbyta erfarenheter och information om orsaker, strategier och förebyggande aktiviteter.

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Denna skrift är en kunskapssammanställning med fokus på våldsbejakande högerextremism i Sverige. Syftet är att utifrån ett genusperspektiv belysa anledningarna till varför unga personer attraheras av och rekryteras till den våldsbejakande högerextremistiska miljön. Vid sidan av denna skrift finns ytterligare två skrifter, en som belyser den våldsbejakande vänsterautonoma miljön och en som belyser den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön. Att jämföra olika våldsbejakande miljöer med varandra låter sig inte göras på något enkelt sätt, det kan också vara kontraproduktivt att fastna i en diskussion kring likheter och skillnader. Utgår vi från ett genusperspektiv är det dock möjligt att diskutera ideal, normer och hur miljöerna väljer att se på kön och könsroller. Det går även att säga något om vilka mekanismer som ligger bakom ungas eventuella deltagande eller avståndstagande och således hur det går att arbeta förebyggande för att förhindra unga att ansluta sig till våldsbejakande extremistisk verksamhet. Denna sammanfattande diskussion tar upp beskrivningarna som framställs i samtliga tre skrifter i serien Ung och extrem (Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2016).

Inom den våldsbejakande högerextrema miljön betraktas förhållandet mellan män och kvinnor ur ett ärkekonserverativt perspektiv. Män beskrivs som beskyddare av familjen och som hypermaskulina krigare och detta betonas och förstärks genom exempelvis uniformliktande plagg, nationalistisk kampmusik och aggressivitet. Det finns såklart många olika förklaringsfaktorer till varför unga väljer att ansluta sig till de grupperingar, organisationer och partier som är aktiva inom den våldsbejakande högerextrema miljön. Sett utifrån ett genusperspektiv är rekryteringen av unga till denna miljö mestadels inriktad mot män och hela den högerextrema ideologiska grundsynen placerar män och ett maskulinitetsideal i centrum. Även om vägarna in kan skilja sig är dock det ärkekonserverativa perspektivet kopplat till det maskulina idealet närvarande i samtliga förklaringsfaktorer till varför unga attraheras av miljön. Engagemanget i den högerextrema miljön förvandlas på så sätt till en maskulin övergångsrit.¹⁹

¹⁹ En övergångsrit kan förstås som en rit som markerar en personens övergång från ett stadium i livet till ett annat (<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/%C3%B6verg%C3%A5ngsrit>).

Maskulinitetskonstruktioner inom den våldsbejakande islamistiska extremismen blir särskilt tydliga i den propaganda som IS sprider. I likhet med den högerextrema miljön bottenar genuskonstruktionerna, som den våldsbejakande islamistiska extremismen vilar på, i en konservativ beskrivning av maskulinitet. I budskapen som riktas mot unga män handlar det om hårdföra krigiska ideal, stora vapen, våld och ära. Det är genomgående hypermaskulinitet som porträtteras i syfte att locka unga män att ansluta sig. Stereotypen om hur män inom miljön är och bör vara framställs genom en helig krigare-maskulinitet som erbjuder idén om makt över den egna livssituationen och makt över andra människor genom utövandet av våld. En helig krigare dör martyrdöden och blir därmed hjälteförklarad både före och efter sin död. Denna form av maskulinitet är en viktig dragningskraft in i miljön och i rekryteringen av unga män.

När propaganda från IS i stället riktas mot unga kvinnor framställs männen som både mjuka och omhändertagande samt modiga och beskyddande. Likt den högerextrema miljön beskrivs män och kvinnor som lika viktiga för den gemensamma kampen, även om de har olika roller. Kvinnans främsta uppgift är att genom barnafödande föra kampen vidare, hon ska i första hand föda framtidens aktivister. Denna beskrivning är snarlik från både högerextrema miljöer och islamistiska extremistiska miljöer. Även om både den högerextrema miljön och den islamistiska extremistmiljön betonar att kvinnor är viktiga för kampen är kvinnans roll underordnad. Hon ska främst tjäna mannen och kalifatet eller nationen. Hon betraktas dock som bärare av familjen, inte sällan som en metafor för nationens fortlevnad. Detta kvinnoideal kan upplevas lockande för unga kvinnor som ser en tydlig roll för sig.

De krigiska idealen eller hypermaskuliniteten som beskrivits inom den våldsbejakande högerextrema miljön och inom den våldsbejakande islamistiska extremistmiljön har under perioder även varit ett närvarande inslag inom den våldsbejakande vänsterextremistiska miljön. Detta visades tydligt vid Göteborgskravallerna 2001. En betydande skillnad är dock att dessa militanta eller maskulint präglade våldsytringar kontinuerligt utmanats inom rörelsen. Särskilt efter kravallerna i Göteborg har miljön rört sig i en riktning bort från våld. En tydlig signal på denna förändring är att mer namnkunniga sammanslutningar lagts ned eller håller en väldigt låg profil.

De ärkekonservativa värderingarna inom såväl den våldsbejakande högerextrema som den islamistiska extremistmiljön genererar också uppfattningar om ett femininitetsideal. Kvinnor inom miljöerna lämnas litet utrymme att själva definiera hur de ska vara eller bete sig. Inom den vänsterextrema miljön har det alltid funnits långtgående interna debatter utifrån idealinställningen att alla ska kunna vara delaktiga oberoende av kön eller andra faktorer. Förväntningen på kvinnor inom den vänsterextrema miljön är att de ska göra ungefär det som alla andra gör, däremot är män överrepresenterade i den allra grövsta brottsstatistiken. Ifrågasättandet av våldsutövande och hypermaskulinitet beskrivs som en faktor som drivit de vänsterautonoma organisationerna bort från de traditionella machokulturerna som präglar de två övriga våldsbejakande miljöerna.

Oavsett vilken av de tre våldsbejakande miljöerna som en person dras till finns det alltid föreställningar om kön och om hur män och kvinnor ska vara. Det är idéer som formar hur personer tänker och tar till sig sin omgivning. Med utgångspunkt i detta går det också att arbeta förebyggande med unga personer inom ramen för ett bredare våldsförebyggande arbete. Från *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2015* vet vi att unga som överensstämmer i stereotypa påståenden om kön uppvisar en högre risk att utöva våld. Samtliga tre skrifter beskriver

stereotypa bilder av kön som framför allt i våldsbejakande höger- respektive islamistisk extremism har en aktiv roll i rörelsernas propaganda som riktas till unga. Ett förebyggande arbete som riktas mot att utmana dessa normer skulle kunna få effekter på hur tilltalande denna propaganda upplevs vara.

En del i att förstå ungas perspektiv handlar om att lyssna på unga. Att stärka ungas demokratiska delaktighet genom att skapa möjligheter till verkligt inflytande kan vara ett sätt att stärka det demokratiska motståndet och värna demokratin. Detta framgår i samtliga tre skrifter. Samtal med unga får gärna ta utgångspunkt i mänskliga rättigheter och handla om hur demokratiska institutioner och principer fungerar och används. Här bör unga få ta del av kunskap om vilka vägar för inflytande och delaktighet som finns på lokal nivå, men även regionalt och nationellt.

Unga behöver samtidigt få verktyg för att kritiskt granska och sortera den propaganda, information och de budskap som de dagligen översköjs med i sociala medier, på internet och från personer de möter. Inom både den våldsbejakande högerextrema och den islamistiska extremismen finns det idéer och strömningar som menar att det demokratiska samhället gått för långt när det gäller vissa gruppers rättigheter, jämlikhet och jämställdhet. Det är antaganden och propaganda som tydligt behöver utmanas och diskuteras. Inom den vänsterextrema miljön är det snarare en upplevd brist på demokrati som är problemet och inte som i de andra grupperingarna att det finns för mycket av den. Det är därför angeläget att tillsammans med unga även diskutera olika former för politisk aktivism, vilket även inbegriper demonstrationer och mer fysiska former för påverkan som ockupationer.

REFERENSER

TRYCKTA REFERENSER

- Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront.
- Berggren, L. (2002a). Swedish Fascism: Why Bother? *Journal of Contemporary History* 37(3): 395–417.
- Berggren, L. (2002b). Den svenska mellankrigsfascismen – ett ointressant marginalfenomen eller ett viktigt forskningsobjekt? *Historisk tidskrift* 122(3): 427–444.
- Berggren, L. (2014). Intellectual Fascism: Per Engdahl and the Formation of 'New-Swedish Socialism', *Fascism: Journal of Comparative Fascist Studies* 3(2): 69–92.
- Bitzan (2000) i Welk, S. (2010). Högerextrema kvinnors kommunikationsstrategier på internet: exemplet Gemeinschaft Deutscher Frauen. I M. Deland, F. Hertzberg, T. Hvitfeldt (Red.), *Det vita fältet. Samtida forskning om högerextremism*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.
- Björge, T. (2009). Processes of disengagement from violent groups of the extreme right. In T. Björge & J. Horgan (Eds.), *Leaving Terrorism Behind: Individual and Collective Disengagement*. London: Routledge.
- Björge, T. (2013). *Strategies for Preventing Terrorism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Blomquist, M. & Bjurwald, L. (2009). *God dag kampsyster! Kvinnorna i extremhögern*. Stockholm: Atlas.
- Brottsförebyggande rådet & Säkerhetspolisen (2009). *Våldsam politisk extremism. Antidemokratiska grupperingar på yttersta höger- och vänsterkanten. Rapport 2009:15*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Butler, J. (2007). *Genustrubbel: feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Daidalos.
- Connell, R. W. (2002). *Om genus*. Göteborg: Daidalos.
- Ekman, M. (2013). Våldsbejakande och antidemokratiska högerextrema budskap på internet. *Extremistiska, våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet*. Stockholm: Statens medieråd.
- Ekman, M. (2014). The dark side of online activism: Swedish right-wing extremist video activism on YouTube. *MedieKultur: Journal of media and communication research* 56: 79–99.
- Ekman, M. & Poohl, D. (2010). *Ut ur skuggan. En kritisk granskning av Sverigedemokraterna*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Elvin Nowak, Y. & Thomsson H. (2003). *Att göra kön. Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Bonniers.
- Expo (2012). *Den rasideologiska miljön. Årsrapport 2011*. Stockholm: Expo Research.
- Expo (2015). *Intolerans 2014 – En årsrapport från stiftelsen Expo*. Stockholm: Stiftelsen Expo
- Fekete, L. (2012). *Pedlars of hate: the violent impact of the European far right*. London: Institute of Race Relations.

- Griffin, R. (1991). *The Nature of Fascism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hellström, A. (2010). *Vi är de goda: den offentliga debatten om Sverigedemokraterna och deras politik*. Hägersten: Tankekraft.
- Hellström, A. (2016). *Trust Us: Reproducing the Nation and the Scandinavian Nationalist Populist Parties*. New York & Oxford: Berghahn Books.
- Kimmel, M. (2005). Globalisation and its Mal(e)contents: The gendered Moral and Political Economy of Terrorism. In M. S. Kimmel, J. R. Hearn & R. W. Connell (Eds.), *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. Thousand Oaks: Sage.
- Kimmel, M. (2007). Racism as adolescent male rite of passage: Ex-Nazis in Scandinavia. *Journal of Contemporary Ethnography* 36(2), 202–218.
- Kvinna till Kvinna & Expo (2014). *Folk, familj och fosterland – Nationalismens konsekvenser för jämställdhet*. Johanneshov: Kvinna till Kvinna.
- Köhler, D. (2014). Right-Wing Extremist Radicalization Processes: The Formers' Perspective. *Journal EXIT Deutschland: Zeitschrift für Deradikalisierung und demokratische Kultur* 1/2014: 307–377.
- Lundberg, V. (2014). En idé större än döden – en fascistisk arbetarrörelse i Sverige, 1933–1945. Hedemora: Gidlunds förlag.
- Lööw, H. (1998). *Nazismen i Sverige 1980–1997. Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna*. Stockholm: Ordfront.
- Lööw, H. (2004). *Nazismen i Sverige 1924–1979: pionjäreerna, partierna, propagandan*. Stockholm: Ordfront.
- Lööw, H. (2015). *Nazismen i Sverige 2000–2014*. Stockholm: Ordfront.
- Mulinari, D. & Neergaard, A. (2010). Sverigedemokraterna och det teoretiska fältet. I M. Deland, F. Hertzberg, T. Hvitfeldt (Red.), *Det vita fältet. Samtida forskning om högerextremism*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.
- Mulinari, D. & Neergaard, A. (2014). We are Sweden Democrats because we care for others: Exploring racisms in the Swedish extreme right. *European Journal of Women's Studies* 21(1): 43–56.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014a). *Grupper, maskulinitet och våld*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2014b). *Inget att vänta på. Handbok för våldsförebyggande arbete med barn och unga*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016c). *Främmande är skrämmande. Ungas röster om våldsbejakande extremism*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016b). *Ung och extrem. Om våldsbejakande vänsterextremism*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2016c). *Ung och extrem. Om våldsbejakande islamistisk extremism*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Norocel O. C. (2010). Constructing radical right populist resistance: Metaphors of heterosexist masculinities and the family question in Sweden. *NORMA - Nordic Journal for Masculinity Studies* 5(2): 169–183.

Norocel, O. C. (2013a). *Our People – A Tight-Knit Family under the Same Protective Roof: A Critical Study of Gendered Conceptual Metaphors at Work in Radical Right Populism*. Helsingfors: Unigrafia.

Norocel, O. C. (2013b). Konstruktionen av högerradikala populistiska maskuliniteter i Sverige. En feministisk analys. I M. Deland, P. Fuehrer, F. Hertzberg (Red), *Det vita fältet II. Samtida forskning om högerextremism*, specialnummer av *Arkiv. Tidskrift för samhällsanalys*, nr 2.

Poohl, D, Hannus, M., Lagerlöf, D., Brunila, M., Andersson, L. & Koivulaakso, D. (2012). *Organiserad intolerans i Finland och Sverige*. Stockholm & Esbo: Expo & Hannaholmen.

Regeringens skrivelse 2014/15:144 *Åtgärder för att göra samhället mer motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism*.

Rydgren, J. (2010). Den radikala högerns sociologi. I M. Deland, F. Hertzberg, T. Hvitfeldt (Red.), *Det vita fältet. Samtida forskning om högerextremism*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.

Sjöström, B. (2014). Incomprehensible Men and Invisible Mothers Gendered Visions of a Fascist Future in Sweden 1933–1939. *Mediterranean Journal of Social Sciences* 4(9): 195–204.

SOU 2012:74 (2012). *Främlingsfienden inom oss: Betänkande av Utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2013:81 (2013). *När vi bryr oss – förslag om samverkan och utbildning för att effektivare förebygga våldsbejakande extremism: Betänkande av Utredningen om ett effektivare arbete för att förebygga våldsbejakande extremism*. Stockholm: Fritzes.

Statens medieråd (2013). *Extremistiska, våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet*. Stockholm: Statens medieråd.

Säkerhetspolisen (2010). *Våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige*. Stockholm: Elanders.

Welk, S. (2010). Högerextrema kvinnors kommunikationsstrategier på internet: exemplet *Gemeinschaft Deutscher Frauen*. I M. Deland, F. Hertzberg, T. Hvitfeldt (Red.), *Det vita fältet. Samtida forskning om högerextremism*. Uppsala: Opuscula Historica Upsaliensis 41.

ELEKTRONISKA REFERENSER

http://www.dagbladet.no/2016/01/23/nyheter/innenriks/odins_soldater/hoyreekstremisme/borgovern/42864626/, 15 april 2016.

www.dkr.dk/sites/default/files/SSP-da-web.pdf, 15 april 2016.

www.expo.se/2015/nazister-soker-eu-bidrag_6848.html, 15 april 2016.

http://research.expo.se/intolerans14_110.html, 15 april 2016.

http://www.intermin.fi/download/36330_332012.pdf?b3828f2f1c05d188, 15 april 2016.

<https://svenska.yle.fi/artikel/2016/05/07/personportratt-hur-det-kom-sig-att-mika-ranta-grundade-soldiers-odin>, 23 augusti 2016.

MUCFs poddar om våldsbejakande extremism www.mucof.se

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/h%C3%B6gerextremism>, 15 april 2016.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/%C3%B6verg%C3%A5ngsrit>, 22 augusti 2016.

http://www.nysvenskarna.se/pdf/Nysvenska_Rorelsens_presentation.pdf, 15 april 2016.

<http://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/>, 15 april 2016.

http://www.sdarkivet.se/publikationer/sd-bulletinen/SD-Bulletinen_1999_02.pdf, 15 april 2016.

http://skola.expo.se/om-expo-skola_30.html, 15 april 2016.

<http://www.sydsvenskan.se/sverige/hogerextrema-patrullerar-gator/>, 15 april 2016.

FÖRKORTNINGAR

APF – Alliansen för fred och frihet (Alliance for Peace and Freedom)

BSS – Bevara Sverige Svenskt

FN – Ny Kraft (Forza Nova) (Italien)

IKL – Fosterländska Folkförbundet (Isänmaallinen Kansanliike) (Finland)

ND – Nationaldemokraterna

NMR – Nordiska Motståndsrörelsen

NPD – Tysklands nationaldemokratiska parti (Nationaldemokratische Partei Deutschlands) (Tyskland)

NRP – Nordiska Rikspartiet

NSAP – Nationalsocialistiska arbetarepartiet

NSDAP - Nationalsocialistiska Tyska Arbetarepartiet (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) (Tyskland)

NSR – Nysvenska Rörelsen

SD – Sverigedemokraterna

SMR – Svenska Motståndsrörelsen

SO – Svensk Opposition

SOO – Soldiers of Odin

SSS – Svensk Socialistisk Samling

SVL – Finska Motståndsrörelsen (Suomen Vastarintaliike) (Finland)

SvP – Svenskarnas Parti

XA – Gyllene gryning (Λαϊκός Σύνδεσμος - Χρυσή Αυγή) (Grekland).

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor 2016

text Cristian Ov Norocel, Maria Billinger och Jeff Jonsson

språkgranskning Ingrid Bohlin och Emma Welander

projektledare Maria Billinger

distribution MUCF, Box 17801, 118 94 Stockholm

webbplats www.mucf.se

e-post info@mucf.se

tfn 08-566 219 00

Ung och extrem – om våldsbejakande högerextremism

I Sverige finns huvudsakligen tre våldsbejakande extremistiska rörelser: högerextremism, islamistisk extremism och vänsterextremism. Många som väljer att ansluta sig är ungdomar och unga vuxna.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor har fått i uppdrag av regeringen att bidra till att kommuner och organisationer har ett genusperspektiv i sitt förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism. Den här skriften är en del i serien *Ung och extrem* där myndigheten tagit reda på mer om just unga, genus och extremism.

Serien har tre delar. Delen om våldsbejakande högerextremism är skriven av filosofie doktor Cristian Ov Norocel. Rapporten beskriver hur högerextremismen ser ut i Sverige. Författaren gör även en historisk tillbakablick, belyser internationella kopplingar, symboler och idéer. Översikten beskriver hur högerextrema krafter utnyttjar internet för sin propaganda och analyserar varför en del unga, speciellt män, attraheras av högerextremism. Skriften kan vara användbar för dig som möter unga i ditt dagliga arbete eller engagemang, till exempel som lärare, fritidsledare eller ideellt aktiv.

Andra delar i samma serie är *Ung och extrem – om våldsbejakande islamistisk extremism* och *Ung och extrem – om våldsbejakande vänsterextremism*. Läs också *Främmande är skrämmande – ungas röster om våldsbejakande extremism*.